

Denne fil er downloadet fra
Danmarks Tekniske Kulturarv
www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på *www.tekniskkulturarv.dk/about*

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

An.

FORENINGEN AF TEKNISKE SKOLER
I DANMARK

BERETNING

OM

MEDLEMSMØDET

I

KØBENHAVN

DEN 8. OG 9. MAJ 1914.

FORENINGEN AF TEKNISKE SKOLER
I DANMARK

BERETNING
OM
MEDLEMSMØDET

I KØBENHAVN

DEN 8. OG 9. MAJ 1914

MILO'SKE BOGTRYKKERI - ODENSE

607. Foren.

INDHOLD:

Indledning	Side 3
Husbygningsundervisningen	— 5
Dansk- og Regneundervisningen	— 17
Den tekniske Undervisnings Fremtid	— 28
Den ny Aftenskoleplan.	— 45
Ungdomsskolen	— 60
Sammenkomsterne	— 73

INDLEDNING

—o—

Den 15. Januar 1914 udsendte Foreningen følgende

Indbydelse til Møde.

Foreningen af tekniske Skoler i Danmark paatænker, saafremt Tanken vinder den fornødne Tilslutning, at lade afholde et *almindeligt Medlemsmøde* i København i det tilstundende Foraar.

For at give de af Deltagerne, der maatte ønske det, Lejlighed til at bese Københavns tekniske Skoles Udstilling af Elevarbejder vil Tidspunktet for Mødet blive valgt saaledes, at det falder inden for det Tidsrum, i hvilken den nævnte Udstilling er aaben. Antagelig vil Mødet kunne afholdes i »Bededagsferien«.

Dagsordenen tænkes at skulle omfatte:

1. *Beretning fra Bestyrelsen,*
2. *Foredrag,*
4. *Diskussion* om Emner af saavel almindelig som speciel Interesse for Skolesagen.

Vi erindrer om, at Adgang til et saadant Møde og Ret til at deltage i Forhandlingerne har alle i Skolerne virkende Personer: *Lærere* saavel som *Forstandere* og *Bestyrelsesmedlemmer*, og at Tilbud om Foredrag samt Forslag til Diskussionsemner altsaa vil kunne fremsendes fra enhver af disse til Foreningens Bestyrelse.

I Henhold til ovenstaaende og under Henvisning til den Betydning, Møder som det paatænkte vil kunne faa for Skolesagens Fremme, og det ikke mindst netop nu, da der gennem Forhandlingerne i Kommissionen angaaende den tekniske Undervisning maaske forberedes store og indgribende Afgørelser for Skolerne, henstiller til *alle: Skolerne* saavel som *disses enkelte Personer* at vise Interesse for Sagen ved at medvirke til, at Mødet kan blive saa godt og saa talrigt besøgt som muligt.

Af Hensyn til Ordningen maa:

1. Meddelelser fra Skolerne om, hvorvidt de agter at deltage i Mødet, og eventuelt hvormange Personer der vil kunne ventes at komme til Stede,
 2. Tilbud om Foredrag,
 3. Forslag til Diskussionsemner,
- være indsendt til undertegnede inden *Udgangen af Februar Maaned.*

P. B. V.

J. A. Hansen,
Formand.

Skolerne sluttede sig i et saadant Omfang til Tanken om Afholdelse af et Møde i København, at der den 1. Maj blev udsendt følgende

DAGSORDEN

for

Mødet i København d. 8.—9. Maj 1914.

Fredag den 8. Maj (St. Bededag):

- Kl. 10 Fm.: »Husbygningsundervisningen«. Foredrag af Arkitekt H. C. Meyling, Odense, (Auditoriet i Det tekniske Selskabs Skole for Elektrokonstruktører, Prinsesse Charlottesgade 38, N.).
- Kl. 10 Fm.: »Undervisningen i Dansk og Regning«. Foredrag med Diskussion. Indledes af Lærer E. Haahr, Svendborg. (Auditoriet paa Statens Tegnælærerkursus, Ny Vestergade 11.)
- Kl. 10—4: Det tekniske Selskabs Skoles aarlige Udstilling af Elevarbejder i Skolebygningen Ahlefeldtsgade 2.
Udstilling samme Sted af indkomne Besvarelser af Konkurrencen til en 1. Side af et Eksamensbevis.
- Kl. 12: Frokost. Café Buriis, Hj. af N. Voldgade og Frederiksborggade. 2,50 Kr. pr. Kuvert (Varm Ret, Ostepind, Øl og Snaps, Kaffe).
- Kl. 3 Eftm.: »Den tekniske Undervisnings Fremtid«. Foredrag med Diskussion. Indledes af Forstander E. Paulli. (Auditoriet i Prinsesse Charlottesgade 38).

L ø r d a g d e n 9. M a j :

- Kl. 9 Fm.: Diskussion om den ny Undervisningsplan for Aftenskolen. Indledes af Forstander E. Paulli. (Auditoriet i Prinsesse Charlottesgade 38.)
- Kl. 10—2: Det tekniske Selskabs Skoles aarlige Udstilling af Elevarbejder i Skolebygningen i Ahlefeldtsgade 2.
- Kl. 2½: »Ungdomsskolen«. Foredrag med Diskussion. Indledes af Folketingsmand K. M. Klausen. (Auditoriet Prinsesse Charlottesgade 38.)
- Kl. 5 : Middag i Haandværkerforeningen (Kronprinsensgade 7), 3 Retter Mad, Dessert og Kaffe. 3,25 pr. Kuvert *uden Vin*.

M Ø D E R N E.

Til at overvære Møderne var indbudt Indenrigsministeren, Handelsministeren, Departementscheferne i de to Ministerier, Repræsentanter fra Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk samt den konstituerede Inspektør for de tekniske Skoler i Provinserne.

F r e d a g d e n 8. M a j

Kl. 10 Fmd. samledes ca. 80 af Mødets Deltagere i Det tekniske Selskabs Skole for Elektrokonstruktører, hvor Foreningens Formand, Fabrikant I. A. Hansen, bød Velkommen og udtalte nogle Mindeord over afdøde Tegneinspektør, Professor Carl F. Andersen, der har været en god Ven af de tekniske Skolers Mænd, en dygtig Raadgiver og Vejleder for Skolernes Gerning. Ære være hans Minde! (Forsamlingen rejser sig).

Derefter gav han Ordet til Arkitekt H. C. Meyling, Odense, der holdt følgende Foredrag om:

Husbygningsundervisningen.

Naar jeg har den Ære at tale her om Dagundervisningen i Bygningsskolen, da gør jeg det med særligt Henblik paa det Udbytte, Byggeriet kan og bør have af den nye Undervisningsplan.

Forstandere, Lærere, Repræsentanter for Haandværkerorganisationer og Foreninger, alle interesserede og vel kendte med Haandværkets og Byggeriets Krav, samt de tekniske Skoler har været med at udarbejde den nye Undervisningsplan, og alle var de enige om, at Undervisning i Bygningsform og Bygningskultur med nøje Tilknytning til dansk Bygningsmaade, i større Udstrækning end hidtil bør indføres paa de tekniske Skoler. Enigheden paa dette Punkt fremkom let, da man vidste, at 75 pCt. af Landets Nybygninger tegnes og formes af Haandværkerne selv. Det er et Forhold, som er en Følge af Sagens Natur, et Forhold, som der er Grund til at formode ogsaa vil finde Sted i Fremtiden. Aarsagen dertil skal jeg ikke nærmere komme ind paa, men kun oplyse, at Akademisk Arkitekt-Forening ved sin Omtale af Stationsbyen paa Aarhusudstillingen selv skriver: »Ifølge Sagens Natur kan Arkitekter ikke faa med den Slags Bygninger at gøre«. Der bliver derfor ikke Tale om nogen Konkurrence mellem Bygmestrene og Arkitekterne. Arkitekterne kan paa dette Omraade kun være hjælpende, og det har de ogsaa vist sig villige til paa mangfoldige Omraader, f. Eks. Stationsbyen, Bogen om Husmandshusene og Skolebygninger, etc., men Haandværkerne har det afgørende Ord at sige ved dette Byggeri og bærer saaledes ogsaa Ansvaret, som følger med. —

De tekniske Skoler, som er Haandværkernes Skoler, maa derfor sammen med Haandværkerne tage Ansvaret for, at de 75 pCt. af Landets Nybygninger staar paa Højde med Landets øvrige kulturelle Standpunkt. Spørgsmaalet bliver derfor ikke, om Skolerne kan eller skal løse den Opgave, men kun hvorledes den bedst kan løses med det tilstedeværende Elevmateriale og den noget begrænsede Undervisningstid.

Elevmateriale er sundt og godt, det bedste, som Haandværkerstanden kan yde; Viljen hos Eleverne rækker maaske hos en Del udover Evnen, men det maa blive Skolens Sag, at lede den gode Vilje ind i det rette Spor, og give dem Respekt og Forstaaelse af Opgaven.

Den begrænsede Undervisningstid forudsætter en nøje Forstaaelse af, hvor langt Skolens Bestræbelser kan naa, men den kulturelle Uddannelse, som ønskes bibragt Eleverne, er noget af en Garanti for, at Eleverne selv vil kunne forstaa at finde deres

Begrænsning. Det Kontraktforhold, som har bestaaet mellem de tekniske Skoler og Akademiet, er udløbet; hvorvidt Akademiet ønsker det fornyet, forlyder der, saavidt jeg ved, intet om. Akademiet er rimeligvis ikke særlig interesseret i at faa det fornyet, da der jo nu direkte under Akademiet er oprettet en bygnings-teknisk Skole.

Foreløbig maa det vel anses for en Fordel for de tekniske Skoler, at de er kommet til at staa frit, saaledes at de uhindret kan løse de Opgaver, som Haandværket og Byggeriet stiller dem; er disse først tilfredsstillende løst, vil der sikkert ogsaa være en Mulighed for at opnaa en Overenskomst med Akademiet, som Skolerne jo kun har Grund til at ønske Forstaaelse med og Anerkendelse fra. Forholdet ved Skolerne har jo hidtil været saaledes, at det egentlige Samlingspunkt har været Undervisning i de tekniske Fag uden nogen kulturel og kunstnerisk Paavirkning, saaledes som Optagelsesprøven til Akademiet har fordret det. Denne tekniske Side af Undervisningen har været i god Orden paa Skolerne med et forud klart givet Enderesultat. Desværre har Enderesultatet ikke været planlagt efter Byggeriets og Haandværkets Krav, det bevises bedst ved at se hen paa al det daarlige Byggeri, som er udført Landet over.

Navnene Bygningskonstruktør og Bygningseksaminand er ogsaa blevet staaende paa Eksamensbeviset som en Oplysning om, at Eleven er uddannet til at konstruere, men ikke forme og til-danne Huset i Overensstemmelse med de kulturelle Fordringer, som Tiden stiller.

Spørgsmaalet er derfor udenfor Drøftelse, om Skolerne skal uddanne Bygmestre eller ikke, derfor er den nye Undervisningsplan anlagt med det Formaal at retlede Byggeriet ved at oprette Bygmesterskoler.

En væsentlig Betingelse for, at der skal opnaas et godt Resultat af Undervisningsplanen, er, at Skolerne og deres Arbejde vinder Forstaaelse og Anerkendelse ude blandt Befolkningen. For at dette kan ske, maa alle Skolerne være enige om og forstaa, at de alle arbejder hen mod samme Maal, derfor maa de, uagtet de er ledede af forskellige Bestyrelser, se bort fra lokale og Særinteresser og underkaste sig de Bestemmelser, som Planen foreskriver.

Skolerne skal ikke alene være Tegneskoler, de skal ogsaa være Arnesteder, hvor Kærlighed og Forstaaelse af vort gamle, gode Haandværk og Byggetradition holdes i Ære, thi paa det hviler al godt Nutidsbyggeri og Haandværk. Det har i alt for mange Aar været glemt paa de tekniske Skoler, at Nutidens Kultur bygges op paa Fortidens Kultur.

Fastsættelsen af Undervisningstiden var selvfølgelig et meget vanskeligt Punkt at blive enige om, og naar man enedes om 4 Semestre med en Optagelsesprøve, saa var alle enige om, at det var den aller korteste Tid, som der kunde være Tale om, dersom Eleverne skulde opnaa et tilfredsstillende Resultat af den kulturelle Paavirkning, som Skolerne tilstræber. Undervisning i Bygningsform og Bygningskultur er ikke et Fag med bestemt givet Pensum, som Eleverne skal tilegne sig; det er et Fag, som ved Paavirkningens Magt og Eksempelernes Mangfoldighed langsomt maa udvikle Eleverne. Undervisningen i disse Fag begynder derfor allerede i II Klasse og fortsættes til Skolens Afslutning, kun paa denne Maade vil det lykkes at faa Eleverne saa vidt uddannede, at de paa egen Haand kan tegne et Hus, som er Udtryk for god dansk Byggetradition og Kultur.

Naar de mindre tekniske Skoler med to Semestres Undervisning og Højskolernes Haandværkerafdelinger har tegnet og endnu tegner Huse, saa maa disse Skoler kunne indse, at det er noget, som de ikke magter, thi de har hverken Tid og som oftest heller ikke Lærerkæfter til at fuldføre denne Undervisning. Det er ikke uberettiget at henvise en stor Del af den Kritik, som har været rejst mod de tekniske Skoler, netop til disse Skoler og Højskolernes Haandværkerafdelinger, ligesom ogsaa disse maa tage en stor Del af Skylden for det daarlige Byggeri Landet over. Den Undervisning, som disse Skoler har ydet, har i mange Tilfælde bibragt Eleverne en fejlagtig Forestilling om, hvad de har lært, ved ikke at give dem den rette Forstaaelse af Opgavens Omfang og Betydning.

Det Forsvar, som jeg har hørt fremsat paa forskellige Skoler, at Eleverne fordrer at faa Lov til at tegne Huse, da de ellers ikke vil gaa paa Skolen, gælder ikke, — det er Skolen og ikke Eleverne, som stiller Opgaven — thi det er Skolen, som ved, baade hvorlangt dens Lærerkæfter rækker, og hvor stor en Opgave Elever-

ne kan magte; er Skolen ikke klar over dette, saa kommer den ind paa gale Veje og gør mere Skade end Gavn.

At kende Begrænsningen og vide, hvor langt Undervisningen kan naa, er selv ved de større Skoler med fuld Undervisningsplan ikke let. Grænsen, der skal sættes, er usikker: store eller smaa Huse — Land- eller Købstadshuse, private eller officielle Huse — men den kommer lettest og træffes bedst, naar der kun tegnes Huse, som er grundlagt paa Studium af gode danske Bygningsmotiver, det kan nemlig naas og forstaaes af Eleverne. Det er ikke et skabende Arkitekturstudium, der skal udøves, men Bygmester- og Haandværkeruddannelse paa Grundlag af kendte hjemlige Motiver.

En ensartet og vel uddannet Stab af Bygmestre er nødvendig, dersom Landets Byggeri skal højnes og Skolernes Arbejde vinde Anerkendelse ude blandt den store byggende Befolkning, og dette kan ikke ske, dersom der vedblivende ogsaa forsøges uddannet Bygmestre fra de mindre tekniske Skoler og Højskolernes Haandværkerafdelinger, men jeg tvivler ikke om, at disse Skoler ogsaa vil forstaa deres Stilling. Det er ikke Skolernes Pligt at opfylde alle de Krav, som Eleverne stiller, det er først og fremmest Skolernes Pligt at vide, hvor langt deres Arbejde kan give et Resultat, der har Betydning for Eleverne og Haandværket.

Haandværkervirksomhed og Arkitektvirksomhed er begge fri Næring, og jeg er overbevist om, at den kulturelle Paavirkning, som kan ske gennem de tekniske Skoler, er en større Garanti for Haandværkets Udvikling og økonomiske Trivsel end den fra anden Side foreslaaede Indskrænkning af Næringsfriheden ved Aflæggelse af Mesterprøver.

Jeg skal ikke her komme ind paa at omtale og gennemgaa Undervisningsplanen, som den nu er paatænkt i de forskellige Fag, jeg synes, at der nu bør være Ro omkring den, indtil den om fem Aar skal revideres. Jeg har kun ønsket ved denne Lejlighed at omtale, hvilket Udbytte Byggeriet og Haandværket Landet over kan og bør have af den nye Undervisningsplan, og har fremhævet, at Maalet er stillet og bør stilles højt, dersom det skal give det Udbytte, som der er paatænkt.

Helt undgaa at tale om de enkelte Dele i Undervisningspla-

nen kan jeg ikke, fordi jeg har draget et bestemt Skel mellem de Skoler, som har to og fire Semestres Undervisningstid.

Det er ikke alene vanskeligt at planlægge en saa godt som ny Undervisningsplan for Bygmesterskolen, men Opgaven blev for det paagældende Udvalg dobbelt vanskelig for ikke at sige umulig, fordi der samtidig blev stillet det den Opgave, at Undervisningen i to Semestre dels skulde danne en selvstændig Afslutning og dels være Forberedelsen til de større Skoler. I Undervisningsplanen staar angivet, »at de almindelig forekommende Bygningskonstruktioner i et enkelt Hus kan være afsluttede ved Udgangen af andet Semester« foruden de nærmere angivne Pensa i Matematik og Statik; at dette ikke vilde blive anset som tilfredsstillende af en Del af de mindre Skoler, var vistnok alle paa det rene med. Personlig kan jeg ikke indse andet, end at det maatte være fuldt ud tilfredsstillende for Skolerne, thi det er netop det tekniske og haandværksmæssige, som er henlagt til de to første Semestre, og som kan slutte sig til Værksteduddannelsen. Hvorvidt dette fuldt ud tilfredsstillende Haandværkets Krav, skal jeg ikke udtale mig om, men skal der tages mere med ved Afslutningen af andet Semester, saa maa en Del af de matematiske Fag udskydes, og det, som kommer til, være Fag, som gaar ind under Begrebet Værkstedserstattende; men dette sidste Spørgsmaals Løsning foreligger ikke endnu og er heller ikke forsøgt løst i Undervisningsplanen for Bygmesterskolen.

Ligesom det har været et stort Arbejde at planlægge Undervisningen, vil det ogsaa kræve et stort Arbejde for Lærerne ved de forskellige Skoler at ændre den gennem mange Aar benyttede Arbejdsmetode, som jo for manges Vedkommende har opnaaet en vis Autoritet.

Undervisningen i Bygningskonstruktion maa ændres hen til, at der ved Tegning af en Bygningsenkelthed baade tages Hensyn til, at den er teknisk rigtig, og at den er formet saaledes, at den indgaar som Led under Bygningens Helhed, samt at Motivet er hentet fra et godt dansk Bygningsarbejde. Naar dette overholdes, saa undgaar man de karakterløse og i Virkeligheden slet ikke haandværksmæssigt udførte Bygningsenkeltheder. Med de Hjælpemidler af Bygningsmotiver, som findes i saa godt som alle vore Købstæder, samt den store Mængde Opmaalinger og Foto-

grafier, som let kan skaffes til Veje, kan Undervisningen godt ledes ind i det rette Spor, naar Læreren har Forstaaelsen af, at saavel Haandværket som Byggeriet trænger til at lære den Kultur, som er skabt ved Gentagelsernes Magt igennem Slægtled, og som vort Slægtled aldeles ikke kan undvære, dersom Haandværket vil være med til at tilføre vort Lands Kultur positive Værdier.

I anden Klasse paabegyndes Opmaaling af Bygningsdele, hvilket føres igennem alle de følgende Klasser. Der vælges saavidt muligt kun hjemlige Motiver, og Opmaalingen ledsages af et indgaaende Studium af den tilhørende Konstruktion. Udførelsen af Tegningerne udføres saaledes, at de gengiver noget af Materialets Karakter. Optegningen foretages i Maalestokforhold, og det kan kun blive undtagelsesvis, at perspektiviske Fremstillinger anvendes. Tegningerne skal være saa oplysende, at en Haandværker kan arbejde efter dem.

»Bygmesterskolen« er saa stort et Spørgsmaal, at det ikke i et kort Foredrag er muligt at gennemgaa Undervisningsplanen; jeg har særlig ønsket ved dette Foredrag at paapege Bygmesterskolens Berettigelse, og under hvilke Forhold den kommer til at arbejde. — En væsentlig Betingelse for, at Skolen skal komme til at være med at retlede Byggeriet ude i Landet, er først og fremmest den, at Skolen vinder Anseelse gennem sine Elevers Arbejde; derfor maa Skolerne ikke alene være Tegneskoler, men Skoler, hvor godt Haandværk og godt Byggeri holdes højt i Ære og der paa maa baade store og smaa Skoler arbejde i Fællesskab.

Diskussion.

Da der ikke paa Programmet var lovet nogen Diskussion, men der fra flere Sider ytredes Ønske om en saadan, tænkte man sig denne lagt ind i Diskussionen efter Forstander Paullis Foredrag om »Den tekniske Undervisnings Fremtid«. Dette viste sig imidlertid at være uheldigt, hvorfor man blev enig om at ansætte Diskussionen om Husbygningsundervisningen til Lørdag den 9. Kl. 1. For Oversigtens Skyld hidsættes Referat dog her i Sammenhæng.

Forstander *Paulli*, København, ledede denne Diskussion som Dirigent og udtalte, at da der skulde være Foredrag af Folke-

tingsmand Klausen Kl. 2½, vilde det være nødvendigt, at Talerne fattede sig i saa stor Korthed som muligt.

Forstander *Larsen*, Nakskov: Jeg er enig med Foredragsholderen i, at vi ikke kan faa Bygningskultur nok, men vi er maaske ikke helt enige om, hvorledes vi skal faa det. Hele Foredraget var lagt an paa, at vi skulde bruge fire—fem Aar til Uddannelsen; det har jeg ikke noget imod, men jeg gør opmærksom paa, at saa uddanner vi Bygmestre, men der er efter min Mening Forskel paa Bygmestre og Bygningshaandværkere. — Foredragsholderen slog stærkt paa, at de smaa og mellemstore Skoler skulde kende deres egen Begrænsning. Jeg vil gerne spørge: *hvad maa de?*

M. H. t. gamle Bygninger har alle Byer jo ikke lige mange; men jeg kunde tænke mig, at der blev samlet en Mængde Billeder af saadanne gode gamle Bygninger. Dette Billedstof kunde saa bruges dels til Undervisning og dels til Udsmykning af de tekniske Skolers Lokaler. Gennem saadanne typiske Billeder fra Landets forskellige Egne kunde man i nogen Maade aabne Elevernes Øjne for de kønne gamle Bygninger. — Der blev sagt i Foredraget, at man bør drive Opmaaling saa meget som muligt; det har jeg heller ikke noget imod, men det maa ikke overdrides, jeg er en Hader af Kæpheste — ogsaa den som hedder Opmaaling. Hverken Statik eller Opmaaling anvendes ret meget af Arkitekterne selv. Heller ikke Matematik er nødvendig for en Bygningshaandværker.

Men jeg stiller som sagt det bestemte Spørgsmaal: hvad maa vi mellemstore Skoler gøre gennem en toaarig Undervisning? Planen giver ingen Oplysning herom.

Arkitekt *Meyling*, Odense: Spørgsmaalet om, hvor langt de smaa Skoler maa gaa i deres Undervisning har jeg egentlig besvaret i mit Foredrag, men jeg er klar over, at det ikke er tilfredsstillende for dem; men jeg synes, at naar Planen er affattet under Hensyn til, at Undervisningen skal være fremadskridende gennem fire Semestre, og der saa kommer Skoler, som kun har to Semestre, saa maa de selv stille deres Maal op; de ved sikkert, hvad Haandværkerne kan og skal naa. Spørgsmaalet om Undervisning i Statik vil jeg lade Hr. Stadsingeniør N. Olsen fra Aalborg besvare. Angaaende Opmaalinger, som Hr. Larsen erklæ-

rede sig for at være en Hader af (Protest fra Hr. Larsen), er det et vanskeligt Spørgsmaal at besvare. Jeg synes, Opmaalning er en Nødvendighed, men de maa selvfølgelig ikke drives ud i Parodi. Det er nødvendigt, at Eleverne ser Tingene i Virkeligheden, og man kan ikke helt ud erstatte dem med Fotografier og Tegninger.

Inspektør *Mogensen*, Aarhus: Jeg er glad ved, at denne Sag er draget frem. Det, der skal slaas fast, er *Maalet* for Bygnings-skolen. Vi har ikke altid vidst, hvad vi uddannede vore Elever til. Engang blev der sagt, at det var Mestre, vi uddannede, men dog fik vi ogsaa Aspiranter til Akademiet; det var meget uheldigt. Nu er det slaaet fast, at man uddanner Bygmestre eller Arkitekter, som tegner og bygger Huse efter gamle Motiver.

Hvorledes vi saa skal tilrettelægge Undervisningen, bliver der nok Enighed om.

Saa snart det drejer sig om Arkitekterne, maa vi huske at begrænse Tiden, hvis vi skal naa Maalet. Der er mange Forhold, som ikke kommer ind paa deres Omraade. Ikke alene paa Omraadet: Opmaalningen, men ogsaa Bygningskonstruktionen, maa vi tænke paa, hvad de særlig har Brug for; vi maa ikke fordybe os i de enkelte Fags Værkstedsviden, for saa naar vi ikke nok i de andre Retninger. Jeg kunde tænke mig en Deling af Skolerne, saaledes at nogle gik i denne Retning, andre mere i Retning af Haandværkeruddannelse. Jeg vil derfor henstille til Bestyrelsen at tage under Overvejelse, hvorledes Undervisningen i en sideordnet Gren, nemlig for Haandværksmestre, kan lægges til Rette; de trænger mest til Kundskaber om praktisk Værkstedssuddannelse, men saa maa vi tillige sørge for en Forbindelse, saa Overgangen fra disse mindre Skoler til Bygningsskolen sker let og uhindret — helst til dennes II eller III Klasse.

Ligeledes vil jeg henstille, at der bliver en fast Forbindelse mellem Bygningsskolens Afdelinger: Aftenskolen, Bygmester- og Haandværkerskolen, saaledes at en Elev, naar han kommer i Bygningsdagsskolen, ikke skal begynde forfra. Jeg tror, der maa laves om paa Planen i den Retning; saa faar de smaa Skoler deres Maal at arbejde mod.

Forstander *Nic. Petersen*, Randers: Jeg mener, Indlederen har Ret, naar han siger, at 75 pCt. (jeg havde Lyst til at sige 90)

af Landets Bygninger opføres af Haandværkere; derfor vil det være urimeligt at forholde dem de Kundskaber, som betinger en ordentlig Bygning. Vi maa derfor heller ikke ødelægge den Plan, vi har; vi kan saaledes ikke nøjes med at lære Eleverne Anvendelsen af en Tabel, men vi maa uddanne dem i Konstruktion. Jeg mener derfor, at netop det Maal, som Hr. Meyling har sat, er Lavmaalet. En Bygningshaandværker skal have to Facader, en, der vender mod Publikum — hvad han foreslaar maa være letfatteligt og smagfuldt, og en, der tager Sigte paa det kunstneriske og tekniske. Lad Arkitekterne rykke en Trappe højere op, og lad os uddanne Bygmestre. Jeg takker Hr. Meyling, fordi han har taget Spørgsmaalet op.

Stadsingeniør *Olsen*, Aalborg: Jeg paatager mig Hovedskyl- den for, at den nye Plan for Bygningsskolen ser ud, som den gør. Først vil jeg imidlertid svare Hr. Forst. Larsen, Nakskov, paa et Par Spørgsmaal. Angaaende Fotografier og Billeder af gamle Bygninger, kan jeg sige, de er paa Trapperne, idet der er ned- sat et Udvalg bestaaende af cand. mag. Lorenzen og Arkitekt Bentzen til at tage sig af denne Sags Ordning. Fotografier af alle mulige Bygninger faas for øvrigt til rimelige Priser hos Fotograf Hude, Roskilde.

Men Hovedspørgsmaalet er altsaa: hvorfor ser den nye Plan ud, som den gør, hvorfor er der ikke taget Hensyn til de smaa Skoler med to Semestre. Larsen mente, vi kunde nøjes med Lys- billeder og Fotografier. Det, mener jeg, er lige saa ugørligt, som at en Skræder kan lære at sy Bukser ved at gaa ned ad Østergade og se, hvorledes andre syr Bukser; han maa selv tage fat, og det maa vore Elever ogsaa for at lære at tegne og opføre Bygning- ger. Men det er umuligt at lære noget virkeligt paa to Aar. Jeg har kæmpet for, at vi kunde nøjes med fire, andre vilde have fem, men vi indsaa, at til saa lang Tid var Understøttelserne ikke tilstrækkelige, naar der ogsaa skal en Smule Forberedelse til.

Paa Spørgsmaalet: hvad maa de smaa Skoler gøre? synes jeg, der er to Ting at sige, enten:

1) Vi er en lille Skole, vi kan ikke faa Elever og Lærerkræf- ter nok, og derfor kan vi ikke følge den Plan, saa vi kan heller ikke naa det samme Maal. Vi maa sætte os i Forbindelse med

de store Skoler, hvilket allerede er praktiseret. De to første Aar kan vi paatage os, men ikke mere.

Det er en Mulighed, saafremt man kender sin Begrænsning, men man kan ogsaa sige:

2) Vor Undervisning er indrettet paa 2 Aar, thi vi vil ikke have Karakter af en forberedende Skole til en større; men vor Undervisning er ikke som den stores; hvis vore Elever gaar videre, maa vi sige til dem, at den passer ikke ind med de stores. Det er en Ubehagelighed, men det maa man finde sig i, thi ikke hver By kan faa sin Bygmesterskole. Maaske en almindelig Haandværker ikke har Brug for Matematik og Statik, det skal jeg gerne indrømme, men de store Skoler kan ikke vente til det tredje Aar med de Fag, thi da skal Eleverne netop anvende disse Kundskaber. Med Hensyn til Statik kan man sige, hvad man har sagt om Dannelse, at det er det, der er tilbage, naar man har glemte alt, hvad man har lært; saadan gaar det ogsaa med Statikken. Den statiske Sans betyder saa umaadelig meget i al Praksis. Hvor kedeligt det end er, maa jeg sige, at jeg anser det for en Umulighed at lave en Plan for alle Slags Skoler, de tekniske Dagskoler er dertil alt for forskellige. Det, D'Hrr. fra de mellemstore Skoler forlanger, er en Slags Aftenskoleplan for Dagskolen, men der bliver mellem de to Planer samme Forskel som paa Virkeligheden og et Billede.

Forstander *Larsen*, Nakskov: Jeg havde tænkt mig, at naar der blev lavet en Plan, skulde den ikke laves udelukkende for Landets fire store Skoler, men ogsaa for de mellemstore. Der kunde egentlig laves to: en for Bygmestre og en for Haandværkeruddannelsen. Naar vi faar Folk ind fra Landet paa 24—30 Aar, kan vi ikke beholde dem i 5 Aar, og det behøver de heller ikke, thi de mangler kun en Del Tegning og har ikke Brug for Matematik og Statik. Jeg beklager, man ikke er i Stand til at skelne mellem Bygmesteruddannelsen og en dygtig Haandværkers Uddannelse. Jeg maa konstatere, at jeg ikke sagde, at jeg var en Hader af Opmaalinger, men jeg er en Hader af Kæphestene. Jeg kan godt lide Opmaalinger, men vi maa huske paa, at hvad vi maaler op i gamle Bygninger ikke uden videre kan overføres i Nutidens Huse. Jeg takker for Oplysningerne om Billederne. I Aftenskolen er Billederne af stor Værdi; de kan godt

bruges til at give Eleverne Respekt for gode Bygninger og for at tage fat paa for store Opgaver. Matematik og Statik er ikke nødvendige for at blive en dygtig Haandværker. Jeg synes, der er Plads for de to Retninger: Bygmester og Haandværker, men der maa sørges for en ordentlig Overgang eller Forbindelse mellem dem.

Stadsingeniør *N. Olsen*, Aalborg: Forbindelsen mellem en Uddannelse mod et mindre Maal og en mod et større er altid forfærdelig vanskelig at etablere tilfredsstillende, det ser man altid, det viser ogsaa Mellemskoleordningen. Den gamle Plan var langt lettere, men den havde den store Fejl, at den tillod ikke noget Hensyn til Undervisning i god gammel Bygningskunst. Det var alt efter samme Læst. Vi kan ikke indlade os paa at anvende de to sidste Aar til Hjælpefagene. Jeg indrømmer min Tro paa Umuligheden af en Forbindelse mellem en toaarig og en fireaarig Uddannelse. De smaa Skoler maa erkende overfor Eleverne, at der skal en fireaarig Uddannelse til, selv om de ogsaa risikerer, at deres Elever helt gaar over til den store Skole, naar de alligevel skal afslutte deres Uddannelse der.

Forstander *Larsen*, Nakskov: Jeg nærer ingen Frygt for Elevmangel paa de mellemstore Skoler; det turde blive mere sandsynlig paa de store.

Arkitekt *Tvede*, København: Jeg takker Olsen for Udtalelsen om Statik; naar den kun er det, man har tilbage, naar man har glemt, hvad man har lært, saa er vi enige om Maalet for Statik ved de tekniske Skoler. — Vi maa ikke glemme, at det er Haandværkere, vi har med at gøre. Hvad en Formand paa en Byggeplads, en god Haandværker, har Brug for, savner jeg Plads til efter den ny Plan. Jeg mener, Skolerne altid maa være efter deres Tid. Det praktiske Liv fastsætter Maalene, ikke Skolerne. Hvad de smaa Skoler kan paatage sig, vil Tiden sikkert vise dem.

Ingeniør *Olsen*, Aalborg: Den nye Plan skal revideres om fem Aar, det indsatte vi udtrykkelig, da vi var klar over, at det var et Forsøg, som vi ikke kunde kende Udfaldet paa. Nu først efter hundrede Aars Forløb har vi igen faaet Øjnene op for, *hvordan* et Hus skal se ud, og vort Ideal falder nogenlunde sammen med, hvad man kan se i vore gode gamle Bygninger. Derfor er Opmaaling af disse af stor Betydning for vore Elever. Naar vi først

har vor Tids Husform fast formet, kan Haandværkerne helt bygge vore Bygninger.

Arkitekt *Meyling*, Odense: Jeg vil gerne spørge Hr. Larsen, om de Elever, der gaar ud efter to Aars Undervisning, er uddannede som Mestre, saa de kan tegne deres Hus selv?

Forstander *Larsen*, Nakskov: Det mener jeg ikke, de kan. Det, jeg har kæmpet for, er et Samarbejde mellem de mellemstore og store Skoler, saa Tids- og Pengespild for Eleverne kan undgaaes; det mener man altsaa fra de store Skoler ikke kan gennemføres. Det beklager jeg.

I Auditoriet paa Statens Tegnelærerkursus samledes Fredag d. 8. Kl. 10 ca. 30 af Mødets Deltagere.

Hr. Snedkermester *Andersen*, Aarup, bød paa Bestyrelsens Vegne velkommen og knyttede hertil et Par følte Mindeord over afdøde Tegneinspektør Professor Andersen. Derefter gav han Ordet til Lærer *E. Haahr*, Svendborg, der holdt følgende Foredrag om

Dansk- og Regneundervisningen.

Ikke saa sjældent har jeg lagt Mærke til, at der fra Haandværkerne og de tekniske Skoler er fremført baade mundtligt og skriftligt, at de Elever, som vi modtager i de tekniske Skoler, er saa daarligt funderede, særlig med Hensyn til Kundskaber i Dansk og Regning, at de tekniske Skoler maa bringe store Ofre paa de to Fag. I mange Tilfælde har Klagen haft en speciel Adresse til de offentlige Skoler, ja, selv om man ikke har sagt det direkte, saa har man dog ladet skinne igennem, at man kunde vente, at Eleverne, naar de gik ud fra Barneskolen, skulde være saa sikre i de to nævnte Fag, at den tekniske Skole ikke skulde anvende Tid eller Penge i nævneværdig Grad paa de to Omraader. Da der altsaa viser sig at være vakt Opmærksomhed for de to Fag indenfor de tekniske Skoler, og da jeg mener, at Klagerne dels er ubegrundede, dels beror paa et Fejlsyn, tillader jeg mig her at drage Sagen frem til Diskussion.

Lad mig da først have Lov at undersøge Klagen over vore offentlige Skoler.

Klagen har som oftest følgende Form:

Vore Skolebygninger her i Danmark indrettes efter alle Nutidens og Hygiejnens Fordringer, for at den Undervisning, som gives indenfor Skolens fire Vægge, kan blive den bedst mulige. Der spares ikke — tværtimod, Udgifterne til Skolevæsenet er meget store, for at det ydre Apparat kan blive saa fuldkomment som muligt; men — siger man saa: staar nu ogsaa Resultatet, Børnenes Oplæring og Udvikling, i passende Forhold til disse Udgifter? Og man har da — jeg taler her kun om de teknisk-skoleinteresserede — ud fra de Erfaringer, man har erhvervet om Eleverne inden for de tekniske Skoler — besvaret dette Spørgsmaal benægtende. Det maa være mig tilladt her at fremdrage en ganske bestemt Kritik, nemlig den, som Formanden for Fællesrepræsentationen for Industri og Haandværk, Hr. Fabrikant Axel Meyer, har ladet komme til Orde i en Indberetning til den Kommission, der har været nedsat til at undersøge Efter- og Aftenskolevæsenets Stilling her i Landet. Hr. Fabrikant Meyer anbefaler her den tvungne Ungdomsskole til Attenaarsalderen med den Motivering, »at han anser de Ulemper, som Barneskoleundervisningens Mangler volder den opvoksende Slægt for alt for væsentlige«. Endvidere anbefaler Hr. Meyer at lade en Kommission af Skolemænd og Erhvervsrepræsentanter undersøge Muligheden af at »reformere Folkeskolen, saaledes at den ikke vedbliver at være et Redskab i en Udvikling, der lader »Pennen drive Værktøjet ud hos Ungdommen«.« Uden at komme ind paa Detailler maa jeg dog have Lov at knytte et Par Bemærkninger hertil:

For det første maa jeg hævde, at Børn er Børn, og derfor skal de behandles som Børn. Dette bliver Barneskolen nødt til at have for Øje, naar den fastsætter sit Maal. Følgen heraf er, at Undervisningen bør være saa almen som muligt, da det er meget sjældent, Børn nærer specielle Interesser. At indføre praktisk Arbejde som Undervisningsfag i Barneskolen — ud over hvad der allerede er Tilfældet gennem Sløjd, Skolekøkken- og Havebrugsundervisningen — maa betragtes som forfejlet, da det Maal, som Barneskolen maa sætte sig, er at give Børnene saa

mange Kundskaber, som Almëndannelsen kræver, og først og sidst: *give dem saa mange Kundskaber i de rent elementære Fag, at de er i Stand til at modtage en videregaaende Undervisning efter Konfirmationsalderen.*

En Ting, vil jeg indrømme, har været Folkeskolens Fejl: den har hidtil uden at udvide Timetallet forøget Fagmængden, og det har været til Skade særlig for Fagene Dansk og Regning, da det fornødne Timetal til de nye Fag er taget fra dem.

Til Trods for denne Indrømmelse maa jeg dog hævde, at Dansk og Regning altid har været Folkeskolens Hovedfag, hvilket ogsaa fremgaar af, at de altid har udgjort mindst mellem Trediedelen og Halvdelen af det samlede Timetal. Netop dette at give Børnene et solidt og godt Grundlag i Dansk og Regning har været bestemmende, naar Maalet for Folkeskolens Undervisning skulde sættes. Betegnelsen »abstrakt« er altsaa ikke rigtig anvendt, naar den hæftes paa den offentlige Skoles Undervisning.

Hvad Klagen over de daarlige Resultater angaar, skal det siges, det vil enhver indrømme, at intet er lettere end »Kunsten at glemme«, hvilket vel her gælder i endnu højere Grad end noget andet Sted, da Eleverne i de tekniske Skolers Aftenklasser gennemgaaende ikke møder af Lyst, men kun af Tvang. Men for det andet vil en almén Dom over den offentlige Folkeskoles Arbejde og Resultater, fældet ud fra de Resultater, som dennes Elever præsterer i de tekniske Skoler, ikke paa langt nær være fuldgyltig, alene af den simple Grund, at det kun er en Del af Folkeskolens Elever, der gaar Haandværkets Vej, og efter de Erfaringer, jeg har høstet i min Kreds, tør jeg sige, at det gennemgaaende langt fra er Folkeskolens flinkeste Elever, der gaar den Vej; ofte er det tværtimod de modsatte. Hvad Grunden hertil kan være, skal jeg ikke komme ind paa, men kun udtale, at det er min Overbevisning, at Dhrr. Haandværkere lægger Skylden for de tekniske Elevers Mangelfuldhed paa et forkert Sted, naar de søger at lægge den over paa Folkeskolen og dens Mænd.

Forøvrigt maa jeg tillade mig at bemærke, at det forekommer mig mærkeligt, at det er saa godt som udelukkende fra de tekniskskoleinteresserede, Klagen kommer. Den tekniske Skole

kan vel nok til Trods for den Haandværkerfaglighed, der maa være bestemmende for dens Maal, karakteriseres som en Ungdomsskole, da det er Ungdommen, den tager sig af, ligesom Aftenskoler, Efterskoler, Højskoler og Handelsskoler. Jeg tror ikke, jeg overdriver, naar jeg siger, at i disse Skoler er Undervisningen i Dansk og Regning det centrale. I Handelsskolen anvendes ca. en Trediedel af Tiden til Dansk alene, medens der i de tekniske Skoler kun anvendes en Syvendedel af det samlede Timetal til Dansk og Regning. Jeg forstaar ikke den nye Undervisningsplan for Aftenskolerne, naar den indskrænker Tiden til Undervisningen i Dansk og Regning til et Minimum af henholdsvis 32 og 48 Timer. Jeg er af den faste Overbevisning, at man med det Timetal — selv med nok saa flinke Elever — intet udretter — hverken paa Retskrivningens eller Regningens Omraade; og det er ligegyldigt, om Talen er om de store eller om de smaa Skoler. Jeg mener, de tekniske Skoler ved at følge den Vej, der anvises, spilder den kostbare Tid, thi hellere intet end Humbug! Faren herfor er stor, thi den samme Beretning for Aaret 1910—11 viser, at Timetallet i Aftenskolen til Dansk og Regning er gaaet 2416 Timer ned i Sammenligning med Aaret forud.

Nej, min Mening er — og her er jeg ved Kærnen i Sagen — at de tekniske Skoler netop paa Dansk- og Regneundervisningens Omraade har en meget stor Opgave at varetage. At byde de tekniske Skolers Elever Matematik og lignende Fag efter 32 og 48 Timers Undervisning i elementær Dansk og Regning vil i al Almindelighed være at byde Stene for Brød.

Jeg mener, at Forretningskendskab og Forretningskundskaber er nødvendige for enhver Haandværker nu til Dags, og det maa da være Skolens Pligt — saa vidt det staar i dens Magt —, at yde sit til, at dens Elever gaar ud fra den med et Fond af Viden paa det Omraade, der kan være dem en Støtte i deres Virksomhed. Jeg synes, man i denne Sammenhæng kan lære meget af en Sammenligning mellem de tekniske Skoler og Handelsskolerne. Enhver Handelslærling oplæres paa Skolen i at sætte et Forretningsbrev sammen — selvfølgelig ogsaa saaledes, at det i orthografisk Henseende er korrekt; paa Regningens Omraade drives kun Handelsregning, Kalkulation o. s. v., dertil

kommer endvidere Bogføring; altsaa alt i alt en Undervisning, der er tilrettelagt med det praktiske Forretningsliv for Øje.

Jeg tror, at noget af den samme Faglighed maa ind i Dansk og Regneundervisningen, og mon ikke en af Grundene til, at Eleverne ofte har ønsket sig fritaget for netop de to Fag, maa søges i, at denne Faglighed har manglet i Undervisningen; man har begaaet den Fejl ved de tekniske Skoler at tilrettelægge den som en direkte Fortsættelse af Barneskolens Undervisning.

Jeg forstaar i alt Fald godt, at de Elever, der i syv Aar i Barneskolen har beskæftiget sig med Dansk og Regning i en almen Form, forlanger, naar de melder sig paa teknisk Skole som Lærlinge i deres Fag, at faa en Undervisning i Dansk og Regning, der har et fagligt Tilsnit og giver dem Oplysninger, som de har eller kan indse at ville faa Nytte af i deres praktiske Virksomhed. For Eleven drejer det sig om Fagligheden, det er Fagklasserne han higer imod, og det elementære betragter han som et nødvendigt Onde. Saaledes vil Forholdet maaske altid være, men der er dog ingen Tvivl om, at man ved at imødekomme det Ønske fra Elevernes Side om Faglighed paa den Maade, at man giver Undervisningen i de elementære Fag et fagligt Tilsnit, opnaar et betydeligt bedre Resultat, end hvis man — som den nye Undervisningsplan gør — indskrænker Timetallet; thi netop denne Indskrænkning — Jagen hen over det elementære — bidrager til, at disse Fag i Elevernes Øjne intet betyder i Sammenligning med Fagtegningsklasserne. Jeg hævder, at hvis man giver Fagene Dansk og Regning et rimeligt Timetal og sørger for at skabe en Forbindelse mellem dem og det praktiske Liv og Fagklasserne, saa er Vejen aabnet til Maalet: en for moderne Haandværkere frugtbringende Undervisning i Forretningskendskab, og saa vil Dansk og Regningsfagene blive af Værdi for Haandværkerlærlingene.

Naar jeg altsaa saa kraftig slaar til Lyd for en Omlægning af Undervisningen i Dansk og Regning til en systematisk faglig Undervisning, gør jeg det ud fra de Erfaringer, jeg har høstet som Lærer ved en teknisk Skole i de to Fag. Gang paa Gang har jeg lagt Mærke til, med hvor lidt Interesse en Stil, som de til Fællesprøverne givne (f. Eks.: Sneen, Stormen o. s. v.) er blevet modtaget af Eleverne. Og naar jeg, som det er hændet, er blé-

vet spurgt: hvad Gavn har vi af dette? har det knebet for mig at give et tilfredsstillende Svar. Har jeg derimod en Aften dikteret et Haandværkerbrev eller ladet Eleverne under min Vejledning affatte et saadant, ja da gaar Arbejdet og Tiden ganske anderledes let, thi da vækkes Opmærksomheden, Interessen samles om Opgavens heldige Løsning, fordi det er noget nyt, om end Maalet: Retskrivning, Sproget o. s. v., er det samme. Med andre Ord: Blot Interessen er vakt, hvad enten det nu er for den ene eller den anden Side af Sagen, saa glider ogsaa de elementære Regler langt lettere ind; men desuden opnaar man den store Fordel som Lærer, at man saa uhyre let kan paavise, at det, Eleverne lærer, kan komme dem til Gavn i deres senere Virksomhed.

Man anbefaler jo »Foredrag« over tekniske Emner for Aftenskoleelever; uden at ville kritisere dette, tillader jeg mig at henstille til Overvejelse, om ikke Eleverne faar fuldt saa meget Indblik i tekniske Kundskaber, hvis man gør dem til Genstand for skriftlig Behandling i Dansktimerne. Lad os tage Materiallære, Stillære, Maskinlære o. s. v. op i Dansktimerne — selvfølgelig i en saa populær, letfattelig og for Undervisningen i Modersmaalet bedst tjenlig Form som muligt.

Ser vi nu paa Regneundervisningen, saa kan jeg for mit Vedkommende ikke komme bort fra, at den bør tilrettelægges ud fra de samme Synspunkter; først og fremmest maa det faglige Præg bevares. F. Eks. maa man straks begynde med iklædte Opgaver — Opgaver i Ord — selvfølgelig med hele og ret lette Tal; Emnerne til Opgaverne maa stadig hentes fra det praktiske Liv, Priserne maa ikke være usandsynlige, saa Eleven i den Retning kan rejse berettiget Kritik. Decimalbrøk og Brøk kan paa et ret tidligt Tidspunkt tages med, fordi Eleverne i Barneskolen har stiftet Bekendtskab med alle Regningsarter — i en almén Form. Det, som det for den tekniske Skole gælder om, er at fæstne det lærte og overføre det lærte paa Haandværkets Omraade. Af samme Grund kan Forholdsregning og Procentregning medtages allerede i I Kl. Den Tanke, jeg vil slaa til Lyd for, er, at for Haandværkslærlinge er kun Haandværkerregning brugelig, ligesom Handelsregning er af størst Værdi for Handelslærlinge. Jeg kunde ogsaa sige det saaledes — selv om det er sat paa Spidsen — at al Regneundervisning skal være en Forberedelse til Overslagsregning, der bør

være det afsluttende for den tekniske Skoles Regneundervisning. Og her har vi saa atter den direkte Forbindelse med Fagundervisningen og med de praktiske Virksomheder. Og at det er denne Forbindelse, som giver Dansk- og Regningsklasserne et Præg af Fagklasser, der direkte er det fremadrivende i Elevens Arbejdslyst, er jeg ikke i Tvivl om; det viser mine Erfaringer i Skolearbejdet, og det støttes jeg i af den Kendsgerning, at for fire—fem Aar siden skete der en paafaldende Ændring i Regneopgaverne til Fællesprøverne. Medens man tidligere hentede Emnerne fra Omraader, der ikke kunde interessere tekniske Skoleelever synderligt, saa er man i de senere Aar gaaet over til at give Opgaver hentede fra tekniske Omraader. Jeg for min Part vilde ønske, at en lignende Ændring for Danskopgaverne kunde finde Sted, fordi jeg tror, at det kunde give Anledning til, at ogsaa Undervisningen blev ændret i faglig Retning.

En Arbejdsplan for Dansk- og Regneundervisningen ved de tekniske Skoler i Overensstemmelse med de Tanker, jeg her har fremført, vil det ikke være vanskeligt at give. Den vil omtrent se saaledes ud:

I det første Aar beskæftiges Eleverne i Dansktimerne med Afskrivning og Diktat. Maaske nogle frygter for at sætte vokne Mennesker til »at skrive af«. Jeg ved, at denne Frygt er ubegrundet, naar den blot tilrettelægges efter Forholdene. Det, der skal skrives af, bør kun være Breve, saaledes ordnede og affattede, at de vigtigste Retskrivningsregler indøves. Gennem Afskrivningen gøres Eleven da opmærksom paa den ydre Form, Brevet skal have, Indhold og Sprog gøres til Genstand for Undervisning, saa disse kan komme til at tjene som et Mønster for Eleven, naar han senere skal arbejde paa egen Haand. Til Diktat anvendes kun Stykker hentede fra faglige Omraader, men affattede i en saadan Form, at det er letfatteligt, og at de giver Anledning til Repition af Retskrivningsregler.

I Regning kan gennemgaaes de fire Regningsarter med hele Tal, Decimalbrøk og Brøk stadig i iklædte Opgaver, og saaledes at f. Eks. Procentregning i sin simpleste Form medtages; man opnaar derved i det første Aar et Repetitionskursus af det i Barne-skolen lærte, blot overført paa Haandværkernes specielle Omraader, hvorved der altsaa ogsaa opnaas positivt nyt.

I det andet Skoleaar kan Dansktimerne anvendes til Diktat og selvstændig Brevskrivning. Diktatstykkerne vælges fra de samme Omraader som i det første Aar, blot i en sværere Form og under Hensyntagen til, hvad Faglæreren ønsker taget op. Brevskrivningen foregaar saaledes, at Eleven selv ledes til at udarbejde Brevet. Han faar saa mange Oplysninger og saa megen Vejledning, som maa anses for nødvendigt og rimeligt. Selvfølgelig maa man søge at drage saa mange forskellige Slags Breve frem som muligt. Udfyldning af Blanketter: Kvitteringsblanketter o. l. er ogsaa en praktisk Opgave, som i høj Grad interesserer Eleverne, og som absolut er til stor Nytte.

Efter et kort Repetitionskursus i Regning af det i I Kl. lærte, bør man gaa over til Delingsregning, Procentregning i sværere Former: Veksler, Aktier og Obligationer, Fladers og Legemers Beregning. Men her gælder det som ingen andre Steder om at holde sig indenfor Grænsen af, hvad en Haandværkslærling en Gang i Tiden kan faa Brug for i sin Virksomhed.

Da jeg ikke kan se rettere, end at de tekniske Skoler vanskeligt vil kunne naa det Maal i Dansk og Regning, som efter min Mening bør sættes, paa mindre end tre Aar, er der endnu til det tredie Aar tilbage for Danskundervisningens Vedkommene vide-regaaende Materiallære, der f. Eks. kunde tænkes drevet paa den Maade, at Eleverne skriftligt gengiver et Foredrag. Endvidere er der Veksellære med tilsvarende Undervisning om de forskellige Slags Veksler. Jeg mener, at Veksler i moderne Forretningsliv, ogsaa for Haandværkere, spiller en saa stor Rolle, at den tekniske Skole bør give sine Elever faktiske og reelle Oplysninger om de til Veksler knyttede Rettigheder og Forpligtelser. Og det forekommer mig, at denne Veksellære passende kan gives i det tredie Aars Danskundervisning.

Regnetimerne tænker jeg mig anvendt til Overslagsberegning som det væsentligste. Endvidere kan de jo ogsaa anvendes til Matematik eller eventuelt Bogføring.

Jeg mener, at hvis teknisk Skole byder sine Elever en saadan Arbejdsplan i Dansk og Regning, da har den gjort, hvad den kan paa dette Omraade, og da skal Haandværkerne ogsaa nok efterhaanden faa Øjnene op for, at hvad der i de Timer

bydes paa de tekniske Skoler, kan faa en stor praktisk Betydning for dem.

Spørger man nu, hvor lang Tid der beregnes pr. Semester, svarer jeg ca. 40 Timer i hvert Fag, det vil altsaa sige samme Timetal som den nye Undervisningsplan normerer i første Semester, men for mig er det klart, at hvis Undervisningen skal bære gode Frugter, maa den være systematisk og ikke indskrænkes til et Semester, men mindst to og helst tre. Særlig flinke Elever kan vel nok gaa ind i II Kl., men II og III bør absolut følges.

Som jeg her har skitseret Planen, er den tænkt for Aftenskolen, men min Erfaring gaar ud paa, at akkurat det samme Princip lønner det sig at følge i Dagskolen. Gennemgaaende er dens Elever vel nok saa godt i Stand til at tage imod — ikke mindst af den Grund, at de faar deres Undervisning i Dagtimer, saa Skolen kan benytte sig af deres fulde Arbejdskraft; det vil formentlig bevirke, at man paa kortere Tid, een à to Vintre, vil kunne naa det samme Maal som i Aftenklasserne. Men Undervisningen bør i Præg og Anlæg være den samme — nemlig teknisk. Personlig har jeg netop i en stærkt blandet Dagklasse høstet de bedste Erfaringer m. H. t. Rigtigheden af dette Princip.

Naar jeg her har fremført disse Tanker til Overvejelse, gør jeg det i det Haab, at de maa findes værdige til Drøftelse baade nu og i Fremtiden, den Fremtid, der for Øjeblikket ligger noget i det uvisse, men jeg gør det ogsaa i den Tro, at hvis de helt eller delvis bliver de sejrende i de tekniske Skolers Syn paa Dansk og Regning, vil det blive til Gavn for Skolerne selv og til Udbytte for den danske Haandværkerstand.

Diskussionen.

Folketingsmand *Stilling*, Aarhus: Jeg kan i mangt og meget give Indlederen Ret i de Tanker, som han fremsatte i sit Foredrag. Klagen over Eleverne fra de offentlige Skoler, som gaar ind i de tekniske Skoler er af gammel Dato. Den blev bl. a. kraftig gendrevet paa Delegeretmødet i Odense. Klagen over den offentlige Skoles Elever kommer ikke nær saa meget fra andre Sider, f. Eks. Handelsskoler eller endnu mindre Gymnasier. Det har aabenbart sin Aarsag i, at det er de daarligste Elever, der gaar til Haandværket; de dygtigste gaar til Handelen, fordi det

anses for finere, skønt det burde være omvendt. Forøvrigt tror jeg ikke, man bør søge Skylden for de daarlige Resultater i Dansk og Regning i et for lille Timetal, men mere deri, at man i Dansk og Regning ikke har haft nogen Plan at arbejde efter i Folkeskolen; de danske Lærere forstaaer aabenbart ikke at arbejde i de to Fag, men har meget at lære andre Steder, f. Eks. Sverrig og Tyskland. Der har de System i Undervisningen. — Jeg mener, man ikke maa give Børnene for store Tal i Regning; dertil har man i det praktiske Liv Tabeller, dem burde man lære Børnene at anvende. I skriftlig Dansk er der heller ikke endnu fremkommet noget virkeligt brugeligt System; men værst finder jeg Forholdet i Skrivningen. Undervisningen i dette Fag drives langt fra rationelt, hvilket den bør.

Forøvrigt maa Faglæreren ikke glemme — det gælder baade i Barneskolen og Fortsættelsesskolen —, at man overhovedet ikke kan undervise i noget Fag, uden at man samtidig underviser i Dansk. Enhver Lærer maa have sin Opmærksomhed henvendt paa, at det gælder om at lære Eleverne at tale Modersmaalet ordentlig og korrekt. Til Slut vil jeg bemærke, at en virkelig faglig Undervisning i Dansk og Regning vanskelig vil kunne gives tilfredsstillende i en teknisk Skole, hvor man har Elever af alle Haandværksfag i een Klasse. Det maa sikkert overlades til Ungdomsskolen, der vil kunne samle hvert Fag i en Klasse for sig.

Kommunelærer *Nicolajsen*, Aalborg: Der er alt for faa Timer i Barneskolen til Dansk, idet mange flere Fag burde lægges ind i Dansktimerne. En Del af Historien, Naturfagene o. s. v. kunde godt have Plads i Læsebøger. Til Undervisningen i skriftlig Dansk har vi nu faaet et udmærket System, nemlig Smith & Langes. Jeg sympatiserer fuldstændig med Indlederens Plan og vil betragte det som en stor Vinding, om der fremkom et Apparat i Overensstemmelse med de Tanker. Foreligger der noget trykt i den Retning?

Jeg er absolut en Modstander af, at man indfører Tabeller til Brug i Regneundervisningen i Børneskolen; der hører de ikke hjemme, vi maa give Eleverne Forstaaelse af Regneformerne.

Lærer *Haahr*, Svendborg: Jeg hævder endnu engang, at al Fagundervisning i Barneskolen er af det onde. Maalet er at give saa mange Kundskaber i de elementære Fag, at Eleverne efter

Konfirmationen kan modtage *en videregaaende Undervisning*. Derfor kan man ikke bruge Tabeller i Børneskolen. Til Hr. Nicolajsens Spørgsmaal vil jeg svare, at der foreligger et Hæfte: Dansk-Skriveøvelser til Brug i tekniske Skoler og Aftenskoler; det er et Afskrivningshæfte, hvori der kun findes Haandværkerbreve, ordnede efter Retskrivningsregler.

Lærer *Ankersen*, Nykøbing F.: I gamle Dage var Barneskolen kundskabsgivende, det gjaldt om at lære — derfra og dertil. Nu er der kommet en Reaktion, og nu taler man kun om den personlige Undervisning, det er Personligheden, det kommer an paa. Jeg mener, man paa det Punkt har overdrevet.

Folketingsmand *Stilling*, Aarhus: Jeg mener ogsaa, at den megen Tale om »Personligheden« for en stor Del er Floskler. — Indlederen slog sig selv paa Munden, da han anbefalede den faglige Undervisning i Dansk og Regning samtidig med, at han mente, at de forskellige Haandværksfags Lærlinge kunde samles i een Klasse.

Adjunkt *Ring*, Viborg: Regning bør drives som Hovedregning og ved Hjælp af Klasseundervisning. Mon man ikke vandt noget ved at vente et Aar eller to med at lade de unge Lærlinge gaa til Dansk, derved blev det ikke en direkte Fortsættelse af Barneskolen, og naar de bliver ældre, kan de ofte bedre indse, at de har Nytte af denne Undervisning. Regningen kommer man til at begynde med noget før af Hensyn til den geometriske Tegning.

Lærer *E. Haahr*, Svendborg: Jeg finder den Tanke, som blev udkastet af Hr. Ring, meget tiltalende ved første Øjekast; i hvert Tilfælde er det langt lettere at faa ældre Elever til at interessere sig for Dansk og Regning. Jeg kan ikke forstaa, Ungdomsskolen bedre kan løse Opgaven end den tekniske Skole. I de fleste Byer vil der jo ikke kunne skaffes tilstrækkelige Elever fra et enkelt Fag til en Klasse, og i hvert Tilfælde opnaar man saa ikke en Deling efter Dygtighed.

Dirigenten: Inden jeg slutter Diskussionen, maa jeg have Lov at bemærke, at da vi udarbejdede Undervisningsplanen, var det ikke Mening, alle Skoler skulde følge den i alle Enkeltheder. Jeg vil da slutte dette Møde med en Tak til Indlederen for Fordraget og en Tak til dem, der har deltaget i Diskussionen.

Den tekniske Undervisnings Fremtid.

Professor *Lütken* overtog Dirigentvirksomheden og gav Ordet til Forstander *Paulli*:

Det Emne, som jeg har tilladt mig at indbyde DHrr. paa, er sikkert ikke nyt. Det er uden Tvivl ofte blevet drøftet Mand og Mand imellem. Jeg har derfor tænkt mig, at det kunde være af nogen Interesse at drage det frem her ved vort Møde, ved hvilket saa mange af Skolernes Repræsentanter er til Stede.

Der har i de senere Aar været stærkt Røre om vore Skolers Undervisning. Først var det vore Bygningsskoler, det var galt med — her synes dog nu i ethvert Tilfælde foreløbig at være blevet Ro.

Derefter kom den tekniske Undervisning i al Almindelighed paa Tale og vel navnlig vore Aftenskoler, vor Lærlingeundervisning. Og det er da denne Del af Undervisningen, jeg vil beskæftige mig med.

Det kan jo kun hilses med Glæde af enhver af os, hvis Virksomhed paa en eller anden Maade er knyttet til vor Haandværkerundervisning, at denne bliver offentlig drøftet. Vore Skoler har i for mange Aar holdt sig skal jeg sige for fornemt eller for beskedent tilbage, der har ikke været nogen rigtig Kontakt mellem dem og Offentligheden, der vel har været vidende om, at vi havde nogle Undervisningsanstalter af Navn »Tekniske Skoler«, men som egentlig har staaet — og for en Del endnu staar — ukendt med vor hele omfattende Virksomhed. En af Følgerne af vor Tilbageholdenhed har da været, at der rundt om — maaske mest her i København — er vokset Skoler eller Undervisningsanstalter frem, som i mange Retninger forfølger lignende Maal uden mindste organiske Forbindels med de bestaaende Skoler. Jeg tænker her paa Haandværkerhøjskolerne, Fagskolerne og Teknologisk Institut, der alle som de tekniske Skoler har det Maal at dygtiggøre Haandværkerne.

Da saa den daværende Indenrigsminister, Jensen-Sønderup, under Rigsdagssamlingen 1912—13 ved Finanslovens anden Behandling, under hvilken der var Tale om forhøjede Tilskud til de tekniske Skoler, udtalte, at han ønskede at anmode nogle kyn-dige Mænd om at træde sammen for at foretage en samlet Over-

vejelse af Forholdene vedrørende Undervisningen paa de tekniske Skoler, Teknologisk Institut og Fagskolerne, saaledes at det bliver nogenlunde afgrænset, hvad man paa de forskellige Skoler skulde beskæftige sig med, saa tror jeg, at Fremsættelsen af dette Ønske blev modtaget med stor Glæde i de tekniske Skolers Kreds, thi vi trænger til en virkelig grundig Overvejelse af mange Forhold vedrørende vor Haandværkerundervisning. Disse »nogle kyndige Mænd« blev som bekendt til en veludviklet Kommission paa tolv Medlemmer — senere forøget med tre og fornylig yderligere med to — og Arbejdsomraadet blev ogsaa langt mere omfattende end man efter Ministerens Ord havde ventet det. Jeg skal imidlertid ikke komme nærmere ind paa disse Forhold. Dog tør jeg vel her i denne Kreds udtale, at vi ikke var absolut tilfredse med S sammensætningen af Kommissionen, fordi vi fandt — og jeg synes med Rette — at vore Interesser og den specielle tekniske Skole-Sagkundskab var lige lovlige sparsomt repræsenteret. Jeg vil dog ikke undlade at nævne, at der fra Foreningens Side er blevet gjort Forsøg paa at faa Kommissionen tiltraadt af endnu et Par tekniske Skolemænd — men forgæves.

Medens nu altsaa Kommissionen arbejder paa at afgrænse Undervisningsomraaderne for de forskellige Skoler, har jeg ment, at det ved denne Lejlighed kunde have sin Interesse at kaste Blikket en Smule ud i Fremtiden og søge at danne os et Billede af, hvorledes denne vil komme til at forme sig for vor Undervisning.

Formen for en Skoles Undervisning maa naturligt rette sig efter Tidens Krav — dette gælder ikke mindst for den tekniske Skole.

Maalet for Undervisningen maa derimod, hvis Skolens Karakter ikke helt skal forandres, være konstant, være det bestemmede med Hensyn til Omfanget af Undervisningen.

Da jeg tror, at *Maalet* for Undervisningen i Fremtiden vil blive det samme, som det er nu, og som det har været alle Dage, at det er *Formen* der vil blive ændret, saa vil det være nødvendigt først at gaa tilbage i Tiden, for at det kan ses, at den Udvikling, den Ændring, som jeg mener vil komme, kun er en naturlig Følge af Tidens Krav.

De Motiver, der i sin Tid førte til Oprettelsen af vore første tekniske Skoler, er omtrent ens for dem alle, nemlig dette: at

Skolerne skulde være *værkstedssupplerende Tegneskoler*, da »Indsigt, Øvelse og Færdighed i Tegnekonsten saavel paa fri Haand som efter Maal er af yderste Vigtighed saavel for den simple Haandværker som for den vordende Konstner«.

Paa dette Grundlag er Skolerne vokset frem, thi der kunde dengang bygges paa Værkstedet. Den Uddannelse, den unge Svend eller Lærling fik hos Mester, var, som den burde være, fordi der dengang ikke var saa megen Tale om Penge og Konkurrence, men kun om at udføre og at kunne aflevere et godt og ærligt Stykke Haandværk. Og der blev Tid i de lange Vinteraftener, naar Mester sad sammen med sine Folk, til at tale om mangt og meget vedrørende Faget.

Og Tiderne gik. Jeg skal ikke komme ind paa alt, hvad de tog og bragte — kun vil jeg gerne med et Par Ord nævne Lærlingeloven, fordi den endnu er det eneste, der lovfæster Forholdet mellem Mester og Lærling.

Særlig er det jo det lille Stykke i §10, der interesserer os:

»I de Fag, hvor der til Svendepróven er knyttet en teoretisk Prøve i Tegning, Udregning o. l., skal Læremesteren give Lærlingen den fornødne Tid til i en af de paa Stedet værende Handels- eller tekniske Skoler at erholde den til Udførelsen af en saadan Prøve fornødne Undervisning samt have Tilsyn med, at Lærlingen benytter denne Undervisning paa en forsvarelig Maade«.

Dette Stykke blev da Rettesnoren for Skolernes Arbejde, hvis *nærmeste* Maal blev dette, at lære Lærlingen at udføre sin Svendetegning. Det var der ikke Lejlighed eller Tid til paa Værkstederne, derfor maatte Skolerne træde til som de værkstedssupplerende Undervisningsanstalter, idet Bestemmelsen blev — og stadig bliver — opfattet saaledes, at den *Tid* Mesteren skal give Lærlingen, skal tages af hans *Fritid*.

I de følgende Aar skete saa de store Ændringer i Skolernes Undervisning. Tegneundervisningen blev lagt om, saa der kom mere Indhold i den, og hertil kom Indførelsen af mundtlig Undervisning i forskellige Fag. Vel havde der i adskillige Aar været givet Undervisning i Dansk, Regning og Skrivning, men nu rettede man Blikket paa den faglige Undervisning og søgte her at bringe de Fag frem, som kunde være af Betydning for Lærlingen i hans

daglige Arbejde — Fag som Materiallære og Stillære. Men stadig lød Parolen: *Skolernes Undervisning er værkstedssupplerende* — vi maa først og fremmest søge at give Lærlingen det, han ikke kan vente at faa paa Værkstedet.

Det, der var det afgørende ved Skolernes Oprettelse, og som gennem Aarene har sat sit Stempel paa deres Undervisning, er da altsaa *det værkstedssupplerende*.

Og naar jeg da nu vil stille det Spørgsmaal: hvorledes vor Haandværkerundervisning fremtidig vil forme sig, da antager jeg, at det kan besvares derhen, at den i ethvert Tilfælde i en lang Fremtid vil blive som hidtil: *netop værkstedssupplerende* — men jeg tror under andre Former end tidligere.

Det er jo en Kendsgerning, at vore Værksteder nu ikke er som de gamle, eller blot som de var for en 20—30 Aar siden. Jeg behøver ikke i denne Kreds at komme nærmere ind paa Grundene hertil: Mesteruddannelsen, Arbejdets Specialisering, Konkurrencen, Lønforholdene o. s. v., o. s. v. — et Faktum er det, at vore Lærlinge gennemgaaende ikke faar eller kan faa den Værkstedssuddannelse og Opdragelse som tidligere, og derfor er det, at jeg tror, at der maa rettes paa dette Forhold, jeg mener, at vi maa tænke paa det praktiske Arbejde som Led i vor Undervisning.

Denne Tanke er jo langt fra ny. I Udlandet er den for mange Aar siden blevet sat om i Virkelighed, og man finder forskellige Løsninger lige fra den værkstedssupplerende Undervisning med nogle faa ugentlige Timers praktisk Skolearbejde til den værkstedserstattende Undervisning, hvor Skolen optræder som Værksted og tager Lærlingen helt og holdent og giver en Undervisning, der skal træde i Stedet for Værkstedet.

Men heller ikke herhjemme er Tanken ny. I Teori var den fremme under Lærlingelovens Behandling saavel i Rigsdagssamlingen 1887—88 som i 1888—89. Og i Praksis er den forlængst ført ud i Livet. For nogle Fags Vedkommende — Bogbindere, Typografer, Glarmestre, Urmagere, Skomagere og Malere ikke at forglemme — har man jo allerede for en lang Række Aar siden været klar over, at skal den faglige Undervisning have nogen Værdi, kan den ikke indskrænkes til Teori og Tegning alene — der maa knyttes praktisk Undervisning dertil. Og det

er min Overbevisning, at saaledes vil det gaa ogsaa med andre Fag, af hvilke nogle egne sig bedre for praktisk Skolearbejde end andre.

Og nu kommer da altsaa Spørgsmaalet: hvorledes skal denne Sag gribes an?

Jeg vil her indskyde den Bemærkning, at Folketingsmand Klausen i Morgen vil holde et Foredrag om Ungdomsskolen. Jeg har ikke hørt ham behandle dette Emne, men det kan jo være, at jeg kommer til at berøre Forhold, som han maaske ogsaa vil behandle. Men jeg har ment, at det ikke gjorde noget, om denne saa overordentlig vigtige Sag blev drøftet to Gange med forskellige Udgangspunkter.

Altsaa: hvorledes skal nu Spørgsmaalet om praktisk Skolearbejde — hvis det kommer til at foreligge — føres ud i Livet?

Jeg har nylig læst en Artikel i »For Industri og Haandværk« med Titlen »Vi kan selv«, i hvilken denne Sag behandles, og som egentlig har givet mig Anledning til at drage dette Spørgsmaal frem ved vort Møde.

Det nævnes i denne Artikel, at en Foredragsholder har udtalt, at det ikke bliver godt med vor Læringeuddannelse, før *Staten overtager Haandværkernes Uddannelse gennem Fagskoler*. Det vilde være en overmaade simpel Maade at løse Sagen paa — jeg tror ikke, at det gaar saa nemt.

Jeg skal ikke komme ind paa den økonomiske Side af Sagens Løsning paa den anførte Maade. I og for sig kan man naturligvis sige, at de økonomiske Ofre maa komme i anden—tredie Linie, naar det drejer sig om et saa vigtigt Spørgsmaal som Haandværkernes Uddannelse. Men bortset fra denne Side af Sagen turde det dog efter mit Skøn være mere end tvivlsomt, om den foreslaede Vej er den rette.

Der er først det store Spørgsmaal: *Statsskole kontra Privatskole*. Ihvorvel der ved første Øjekast kan være noget bestikende ved Statsskoler, fordi man derved kan give dem allesammen den samme Uniform paa, og fordi derved Spørgsmaal om Læreres Ansættelsesforhold og Pensionering saa kunde finde en Løsning paa den ene eller anden Maade, saa er jeg alligevel mere og mere kommet til den faste Overbevisning, at den Betydning, som ligger i, at hver Skole udvikler sig i Frihed uden altfor

mange reglementariske Bestemmelser og under Paavirkning af den Mand, der i Øjeblikket staar i Spidsen for den, er saa overordentlig stor, at man hellere maa slaa noget af paa Uniformiteten og bevare og udvikle de private Skoler, idet det jo paa ingen Maade derfor er udelukket, at der kan fremskaffes en vis Ensartethed i Undervisningen.

Men naar det dernæst hedder: Stats-Fagskoler, saa tror jeg, at dette er ganske uløseligt under vore nuværende Forhold, hvor vi ingen Lovbestemmelse har om *obligatorisk Skolegang* for Lærlinge. Thi naar der er Tale om Fagskoler kommer man ikke udenom Fagene selv.

Det ideelle vilde selvfølgelig være, at Fagene selv føler, at den eneste Vej fremad er en supplerende Værkstedssuddannelse — og jeg tror ikke, at denne Følelse ligger saa dybt begravet, at den ikke snart vil komme frem. Og naar blot eet Fag er begyndt, saa vel andre snart følge efter. Saaledes gik det jo netop i München, der har den saa meget omtalte faglige Fortsættelsesundervisning. Det var endda nogle forholdsvis smaa Fag, der først fremsatte Ønsket om Oprettelsen af Fagskoler, og dette førte til, at der i Løbet af en halv Snes Aar blev oprettet de 52 Skoler, der nu findes.

Men selv om Fagene ikke kommer selv, saa er jeg sikker paa, at Bevægelsen kan fremskyndes ved Forhandling med Fagene. Men Oprettelsen af faglige Skoler udenom Fagene — jeg vil slet ikke sige paa Trods af Fagene — er af det onde. Saadanne Skoler vil blive ganske værdiløse.

Hvorledes skal nu de tekniske Skoler stille sig til hele denne Sag? — Ja, det er egentlig det Spørgsmaal, som jeg har ønsket at sætte under Diskussion.

De tekniske Skoler maa passe paa og være med i Bevægelsen, ellers bliver de sat ud af Spillet.

Hvis f. Eks. et Fag vil oprette sin Fagskole, saa er det jo dog givet, at der til den rent praktiske Undervisning lidt før eller senere vil komme teoretisk Undervisning i Materiallære, Teknologi, Overslagsberegning osv. — Teori og Praksis kan ikke skilles.

Men Fagene vil naturligvis have, at deres Lærlinge skal søge den oprettede Fagskole, og dette vil medføre, at de tekniske Skolers ældste Klasser affolkes. Skolerne mister deres bedste Elever

og daler ned til at blive rene Forberedelsesanstalter, hvorved det store Arbejde, der i de senere Aar er gjort for at fremme den faglige Undervisning, vil være spildt.

Man kunde maaske mene, at der ikke vilde være noget i Vejen for, at Faget holdt sin praktiske Skole, medens den tekniske Skole beholdt den teoretiske Undervisning. Men det gaar ikke. Der maa være en fælles Ledelse af *hele* Undervisningen — den teoretiske og praktiske Undervisning griber saa stærkt ind i hinanden, at de ikke kan ledes hver for sig.

Der er vel dem, der vil sige, at Løsningen af dette store og vigtige Spørgsmaal ikke skal være nogen Ærgerrighedssag for de tekniske Skoler, og at disse maa passe paa ikke at paatage sig mere, end de kan overkomme. Hovedsagen er, at Sagen bliver løst og saa kan det være ligegyldigt, hvem der skal overtage denne Del af Lærlingeundervisningen — om det skal være Kommunerne, eller om det her i København skal være Teknologisk Institut, eller om det skal være de tekniske Skoler.

Det forekommer mig, at det vilde være et haardt Slag for de tekniske Skoler, der nu gennem 100 Aar og mere — oftest paa Haandværkernes eget Initiativ — har haft vore Lærlinges værkstedssupplerende Undervisning betroet, nu skulde miste den vigtigste Del af denne, og jeg vil sætte min Lid til, at de Ord, der nylig har lydt: at Haandværkerne maa sørge for at bevare Indflydelsen paa de Skoler, de selv har skabt, maa vise, at Haandværkerne ogsaa i *Gerning* vil mindes, at de selv har betroet de tekniske Skoler den betydningsfulde Opgave: Lærlingeundervisningen.

Diskussion.

Fabrikant *Axel Meyer*, København: Efter Indbydelse fra teknisk Skoleforening er jeg kommen her til Stede som Repræsentant for Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk. Jeg takker for denne Indbydelse, hvorved der er givet os Lejlighed til at udtale os.

De tekniske Skoler er jo oprettet med store Ofre fra Haandværkernes Side. De har kæmpet for at faa disse Skoler dannet

og for at faa dem fremad, og de støtter dem den Dag i Dag overalt, ogsaa hvor en Skole begynder i det smaa og vokser sig større. Med alle de Ofre, saa betragter de de tekniske Skoler ikke alene som deres Barn, men tillige som deres meget kære Barn; men de er ogsaa bleven ret ømtaalige overfor dette Barn. — Det Foredrag som her er holdt, drejede sig jo om mulige Fremtidsudsigter, og det er jo ikke alle Muligheder, der gaar i Opfyldelse; jeg vil ønske, at disse Fremtidsudsigter, som vi her har hørt om, aldrig gaar i Opfyldelse. Tænker man sig Rækkeviden af det, der er sagt her, vil det jo være, hvad jeg ikke kan tro paa, Værkstedundervisning i alle Fag i alle Skoler; det er jo en komplet Umulighed, og hvorfor skulde dette gøres? Det viser sig, at Værksteduddannelsen hos Mestrene er bedre, end den har været tidligere — ikke mindst ude i Provinserne, det viser Svendeprøverne. Der er jo heller ingen Grund til, at Skolerne skulde optage det Arbejde, saa længe Forholdet er det, at Mestrene ikke kan faa alle de Lærlinge, som de gerne vil have.

Saa kom den højtærede Taler ind paa en Omtale af Fagskolerne, — ogsaa Teknologisk Institut — der blev omtalt, som om det gik helt udenom de tekniske Skoler og konkurrerede med disse. Det er en ren og skær Misforstaaelse. Fagskolerne er oprettet af Mestrene selv, og det teknologiske Institut giver ikke en supplerende Lærlinge- men kun Svendeuddannelse; det kan derfor ikke omtales som en Fagskole, hvor man har indført den praktiske Uddannelse, som man mener, de tekniske Skoler i Fremtiden kommer til. Jeg vilde ønske, at Indlederen havde været noget bedre inde i dette Forhold, end det viste sig, han var.

Med Hensyn til Lærlingeuddannelsen kan man ikke pege paa en eneste Mester — jeg tror man kom til at udsætte en Præmie for at finde ham — der ønsker Fagskoler og langt mindre udenom de tekniske Skoler. Jeg vilde ønske for de tekniske Skoler, at de maa arbejde i Fællesskab med os og ikke tage Opgaver op, som ikke er krævet fra Mestrenes Side.

Indlederen: Det kan jo gerne være, at Fabrikant Meyer ikke kommer til at se mine Fremtidsudsigter gaa i Opfyldelse, men jeg tror nu alligevel paa, at vi, der er lidt yngre, kommer til at opleve det, som jeg sagde. Ved Siden af de teoretiske Kundskaber maa vi give lidt supplerende praktisk Undervisning; det er ikke for at rive

noget bort fra Mestrene, men det vil blive en naturlig Følge af Tiden. Der blev sagt, at Værkstedsuddannelsen er blevet bedre; ja paa visse Omraader vel nok, men vi ved jo ogsaa, at der er en saadan Specialisering indenfor næsten alle Fag, at en Lærling vanskeligt kan faa en fyldig og alsidig Uddannelse paa et enkelt Værksted.

Jeg sagde intetsomhelst om, at der var Konkurrence mellem Teknologisk Institut og de tekniske Skoler; jeg nævnede heller ikke Spørgsmaalet, om det gjaldt Svende- eller Mesteruddannelse. Jeg sagde, at Fagskolerne og Teknologisk Institut arbejdede mod det samme Maal som de tekniske Skoler, nemlig paa Dygtiggørelse af Haandværkerne, men uden Forbindelse med Skolerne, og dette finder jeg uheldigt.

Fagskolerne er maaske nok oprettet for Svende, men de søges ogsaa af Lærlinge, f. Eks. begynder Eleverne paa Fagskolen for Boghaandværk paa samme Standpunkt som paa de tekniske Skoler. Det er sørgeligt, at der bygges Skoler op, som ikke staar i organisk Forbindelse med de bestaaende. Teknologisk Institut skal jeg ikke komme ind paa, det optager maaske kun ældre Elever, og jeg har i hvert Fald ikke gjort mig skyldig i Misforstaaelse eller Ukendskab. Jeg har blot antydet det, som jeg nu har gentaget.

Jeg forstod, at Hr. Meyer vilde udsætte en Præmie for den Mester, der vilde udtale sig for Oprettelsen af Fagskoler. Jeg kan oplyse, at det ikke er mere end 8—10 Dage siden, jeg talte med en Haandværksmester, der udtalte Ønsker i den Retning. Jeg tror ikke, at den Uvillie mod, at Lærlingeundervisningen suppleres med en praktisk Uddannelse, bunder saa dybt; det er et brændende Spørgsmaal for de fleste. Hvorledes Sagen skal løses, kan jeg ikke i den korte Tid komme ind paa, men jeg kan ikke se, hvad der skulde være i Vejen for, at Skolerne begyndte i det smaa med de Fag, der egner sig bedst, f. Eks. Snedkerne. Der kunde findes et Par Høvlebænke og Materialer paa Skolen, saa Eleven kunde udføre en Del af sin Tegning i Praksis med det samme. Det vil koste Penge, det er jeg klar over; det viser ogsaa Forholdene i Holland — Sverrig tør jeg ikke nævne af Hensyn til Hr. Sekretær Wulff — men i Holland har man værkstedserstattende Skoler, som er oprettet af private og drives som

Dagskoler; men de har kostet mange Penge. Selv om man skal være forsigtig med at drage Sammenligninger med Udlandet, kan jeg dog ikke indse, at Opgaven er uløselig her, naar den er løst andre Steder. Men som sagt: Løsningen vil koste mange Penge.

Konsulent *Wulff*, København: Ogsaa jeg møder som Repræsentant for Fællesrepræsentationen for Industri og Haandværk. Jeg ved ikke, hvorfor Hr. Paulli ikke turde nævne Sverrig, men tog Holland; men naar Lærlingeuddannelsen dér er ordnet skolemæssig, er det af helt andre Grunde. Det bunder i Forholdene i de romanske Lande, hvor Værkstedsuddannelsen næsten overalt er uddød. Nu leder man med Lygter efter en saadan Værkstedsuddannelse igen og har derfor gjort en Begyndelse med disse Fagskoler. — Der vil altid være Ulemper ved den skolemæssige Lærlingeuddannelse; man har f. Eks. Folk, der lærer Bogbinderi uden at gaa paa Værkstedet, men de mangler f. Eks. Uddannelse i, hvorledes Materialerne anvendes mest økonomisk. De kan nok lære at udføre Arbejdet pænt og godt, men de opnaar aldrig den Færdighed, der skal til, for at de i Praksis kan tjene en ordentlig Dagløn. — Naar de i Holland har saadanne Skoler, er det som sagt ikke, fordi de staar højere haandværksmæssig set end hos os — tværtimod, de er forbavset over det Standpunkt, vi staar paa med Hensyn til Værkstedsuddannelsen. Man skal være varsom med Sammenligning med Udlandet, man kan let ved et for flygtigt Kendskab faa et forkert Indtryk af de fremmede Forhold. Det hænder ikke saa sjældent, at det sker.

Hr. Paulli talte om en Artikkel i Fællesrepræsentationens Tidsskrift; jeg ved ikke, hvad den indeholder, men hvis der staar noget om, at Fagskolerne skal være Statsanstalter, saa strider det mod de 99 pCt.s Mening indenfor Haandværkerne, der betragter disse Skoler som deres Kælebørn, der har haft stor Betydning for dem. Jeg kan derfor slutte mig til Hr. Paulli, naar han ikke vil oprette Fagskoler uden om Fagene; thi Haandværkerstanden afgiver Beviser nok for, at den er en livskraftig Stand, saa den behøver ikke at trækkes op ude fra, den skal nok klare sig selv og ogsaa nok selv tage Initiativerne; noget andet er, at den selvfølgelig ikke siger nej til en Støtte; men hvis nogen har noget nyt i Retning af Skoler, maa Henvendelsen til Fagene ske

som en Forespørgsel eller et Tilbud. Hvis de tekniske Skoler oprettede Fagskoler uden om Fagene, vilde der opstaa et Mod-sætningsforhold mellem de skoleuddannede og de værkstedsuddannede Lærlinge.

I mange Fag er den faglige Uddannelse paa Skoler jo en Umulighed. Det gælder f. Eks. Urmagerfaget. — Naar Fagskolen for Boghaandværk har gjort et saa stort Arbejde, at Bogbinderkunsten her hjemme staar højest i hele Europa, skyldes det udelukkende een Mands Arbejde, nemlig Xylograf Hendriksen, men saadanne Genier finder man ikke mange af. Hvis imidlertid Haandværkerne i et Fag skulde ønske en Fagskole, saa maatte man gaa til det, men Ønsket maa komme fra Faget selv; den tekniske Skole maa altid huske, at den er tjenende, ikke ledende. Jeg kan derfor slutte mig til den prøjsiske Handelsminister, naar han i en Afhandling siger, »at den tekniske Skole ikke maa bilde sig ind, at den er Maalet«. Hvis Eleverne gik bort, saa maatte de tekniske Skoler ophøre; vi opretholder nemlig ikke Skolerne for deres egen Skyld, men til Gavn for Haandværkerne. Dens Mænd maa være klar over, at Skolerne er kun Midlet.

Folketingsmand *Stilling*, Aarhus: Hr. Fabrikant Meyer sagde, at Teknologisk Institut ikke giver Lærlingeuddannelse, men Svendeundervisning; men Instituttet har givet Lærlingeuddannelse, og dets Direktør har haft Haanden ude efter Lærlingene.

Det siges nok, at de tekniske Skoler er Haandværkernes Kælebørn, men jeg tror, de i Virkeligheden er deres Stedbørn. Forholdet er nemlig det, at ikke alle Fag sender deres Lærlinge paa Skolen, thi saa maatte der være flere Elever. Man maa huske, at den Uddannelse, som man gav for 50 Aar siden, ikke er god nu. Jeg er derfor enig med den ærede Indleder i, at der maa en supplerende Værksteduddannelse til, fordi alt Arbejde i hvert Fag er saa specialiseret. Endvidere har mange Mestre slet ikke Lærlinge mere, fordi de ikke kan staa sig ved det. Jeg paa- staar, at den skolemæssige Haandværkeruddannelse er mulig, det er vist i mange andre Lande. Og hvis Forholdene bliver ved at være de samme, vil Fagene komme til at føle Manglen af Tilgangen, og at mange Mestre selv erkender, at Lærlingeuddan-

nelsen er manglruud, viser den Kendsgerning, at der er saa mange, som søger Teknologisk Institut.

Konsulent *Wulff*, København: Efter det Kendskab, jeg har til Teknologisk Instituts Oprettelse og Virkemaade, kan jeg sige, at dets Mening er at give en Undervisning, som kan hjælpe Mestrene til at holde sig à jour med Udviklingen. Der gives kun supplerende Undervisning.

Folketingsmand *Stilling*: Hr. Meyer sagde, at Institutet giver Svendeuddannelse, nu siger Hr. *Wulff*, at det giver det ikke, men Mesteruddannelse. DHrr., som begge mener at kende Institutet nøje, maa altsaa ikke være helt klar over, hvad det egentlig vil; det er det, som vi heller ikke rigtig ved, men gerne ønskede at vide.

Konsulent *Wulff*: Institutet trænger ikke til at forsvares eller undskyldes. Det giver Mestrene en supplerende Undervisning særlig paa de maskinelle Omraader, men naar der efter Haandværkernes Ønske oprettes et saadant Kursus, gives der tillige Undervisning i Hjælpefagene som Overslagsberegning, Bogføring o. l. Men jeg gør opmærksom paa, at Fagene selv anmoder om saadanne Kursus, og at Mestrene selv maa betale det og give Lærerkrafter.

Indlederen: Hr. *Wulff* udtalte noget om, at man i Holland var »ved at gaa rundt med Lygter og lede efter Værksteduddannelsen, og som en Begyndelse havde man nu grebet til at oprette Fagskoler«. Det skinnede igennem, at nu begyndte det at knibe med at faa Arbejdskraft dernede; men denne Bevægelse, som her er paa Tale, er ikke ny, den er gammel, og man ønsker netop nu, hvor man er i Færd med at lovgive paa Haandværkerundervisningens Omraade, en Udvidelse af Værkstedsskolerne, som saa skulde blive en Slags Centrere for Lærlingeuddannelsen. Statistikken viser, at i Holland tjener en skolemæssig uddannet Lærling mere efter et Aars Forløb end de ikke skoleuddannede.

Jeg forstaar ikke den store Uenighed om hele dette Spørgsmaal, da jeg synes, der i Virkeligheden er den største Enighed, naar DHrr. kan slutte sig til, hvad jeg sagde, at hvis et Fag ønsker oprettet en supplerende Undervisning paa Skolen og efter Forhandling med denne, saa indføres der en saadan Undervis-

ning. Jeg mener selvfølgelig ikke, at en teknisk Skole pludselig skulde oprette en Fagskole, det maa først ske efter Forhandling med Faget; men det, jeg vilde have præciseret, var, at disse Skoler ikke skulde oprettes uden om de tekniske Skoler. Naar jeg taler om Fagskoler, tænker jeg kun paa Hovedfagene, ikke paa et Par smaa specielle Fag, som af Hr. Wulff fremdraget.

Til Hr. Wulff maa jeg bemærke, at der i den nævnte Artikel i »For Industri og Haandværk« af Fællesrepræsentationen blev taget kraftigt Afstand fra Stats-Fagskoler.

Forstander *Nic. Petersen*, Randers: Det Spørgsmaal, vi her forhandler, er et Kærnepunkt. Det drejer sig om, hvorvidt den vordende Haandværkerstand ved Statens Hjælp skal opdrages og uddannes til sundt tænkende Mennesker ved at bibringes Kundskaber, der supplerer Børnelærdommen og underbygger den faglige Uddannelse, eller der skal skydes Genvej og tages Sigte paa de mere manuelle, endog specielle Færdigheder. Mesteren, der udnytter Lærlingens Arbejdskraft gennem 4 a 5 Aar, maa bringe et Offer for at sikre hans Erhvervsevne efter Læretiden. I Skolen skal Forudsætningerne for at lære det specielle faglige erhverves, og det vilde være samvittighedsløst at friste med Fagkursus alene. Desværre stilles der ved Svendepróven ingen Forordringer til egentlig Uddannelse; den er uden Forbindelse med Skolerne og næsten tillige med det praktiske Liv. Próvens hele Upaalidelighed og Uensartethed virker demoraliserende. Den Skolen supplerende Værkstedundervisning kan være hensigtsmæssig under Hensyn til Arbejdets Specialisering, den kan være nødvendig af Hensyn til Lærermesterens manglende Uddannelse, og den kan være ønskelig for Mestrene, hvis Pligt det er at give slig Undervisning. Forholdet er jo dette, at det ingenlunde er Etterne, men ofte Nullerne i faglig Henseende, som køber et Næringsbevis og derved bliver lovlige Læremestre.

Dersom Værkstedsskolerne oprettes uden om de tekniske Skoler, faar Paulli Ret i, at disse affolkes, allerede af den Grund, at de arbejder paa længere Sigt end Værkstedsskolerne, der bliver en farlig Genvej.

Fabrikant *A. Meyer*: For Artiklen i vort Tidsskrift bærer Redaktionen Ansvar, og de censureres ikke af os. Dernæst vil

jeg sige, at vi fra Haandværkets Side gør for de tekniske Skoler, hvad vi kan. Vi hjælper, saa godt vi kan, til, at de faar Tilskud, og vi sender Elever til dem. Den største Fagskole er Barberernes, om den er oprettet uden om de tekniske Skoler ved jeg ikke, men man kunde vel ogsaa vanskeligt tænke sig den indenfor den tekniske Skole.

Hr. Nic. Petersens Udtalelse om Svendepøverne er en Insinuation, som jeg med Protest tilbageviser. Det viser sig, at Prøverne fra Landsbyerne ofte er bedre end fra Købstæderne.

Murermester *Dithmer*, Holbæk: Jeg er ikke enig med Hr. Meyer i, at der ikke tiltrænges Fagskoler i visse Fag. Jeg er vis paa, at i mange Fag kræves en supplerende Værkstedundervisning; vi ved, at de mangler Lærlinge, f. Eks. kan Skræderfaget ikke opretholdes uden en teoretisk, kunstig Undervisning. Jeg tror paa Nødvendigheden af en supplerende faglig Undervisning.

Lærer *Ankersen*, Nykøbing S.: Mon ikke de tekniske Skoler i Stedet for at være Kælebarn er Haandværkernes Stedbarn, det synes jeg, man mærker, saa snart Talen er om Dagundervisning. — Naar der siges, at Fagundervisning indføres, naar Faget kræver det, hvad forstaar man da ved Faget? Mestrene er den ene Part, Svendene den anden; hvem af dem forstaas ved »Faget«? Mindre Skoler kan aabenbart ikke paatage sig nogen Værksteduddannelse, det bliver selvsagt kun de større; men der kunde maaske ogsaa i Byer som København, Odense, Aarhus og Aalborg dannes Centreter for en saadan Uddannelse.

Forstander *Larsen*, Nakskov: Værkstedundervisningen paa de tekniske Skoler har vi, inden vi ved af det, og jeg hilser den Dag, den kommer, med Glæde.

Oldermand *Pitzner*, København: Den Dristighed, som Hr. Forstander Nic. Petersen mente, Hr. Paulli havde vist ved at tage dette Spørgsmaal op, er ikke nær saa stor som den Dristighed, der skal til for at udtale sig, som Hr. Nic. Petersen gjorde. Der er Forhold, hvor det bedste ikke er for godt, og der kan være Fag, hvor de ved Siden af den teoretiske Undervisning bør følge en Undervisning i det praktiske; men jeg tror, Hr. Paulli gør Ret i at holde fast paa, at Ønskerne skal komme fra Fagene.

Hr. Paulli talte noget om det umulige i, at Fagskolerne tog

den praktiske Undervisning, og at de tekniske Skoler beholdt den teoretiske; han mente ikke, de to Ting lod sig skille ad; gennem det hele gik en rød Traad, som gik ud paa: Der er ikke Spor af Mening i, at naar vi nu har haft Undervisningen i saa mange Aar, vi saa ikke skal beholde den. — Hvis Tankerne er fremkommet af Hensyn til Haandværkernes Bedste, vil jeg give Indlederen Ret, men saa maa han ogsaa indrømme, at hvis Fagskolerne viser sig bedre i Stand til at give den afsluttende Undervisning, saa skal de have Lov til det, og det kommer de tekniske Skoler til at finde sig i. — Der er sikkert ingen Tvivl om, at Haandværkerne ønsker Mesterlæren bibeholdt, og jeg kan heller ikke af økonomiske Grunde tænke mig den erstattet af Skoler. — Hr. Paulli kan nok sige, at Lærlingene ikke faar en fyldig Uddannelse, men saa har jeg ogsaa Lov til at hævde, at det er et Postulat, som ikke er bevist. — Hvad Statistikken fra Holland angaar, stiller jeg mig mig noget skeptisk med Hensyn til dens Rigtighed.

(Afbrydelse fra *Indlederen*: Det er et Postulat, der skal bevises).

Ethvert Middel, som kan tjene til at gøre Uddannelsen af vore Haandværkerlærlinge saa god som muligt, ser vi med Glæde paa; men indtil det viser sig nødvendigt at lede den i den af Hr. Paulli antydede Retning, holder vi paa Værkstedsuddannelsen.

Billedhugger *Henriksen*, København: Uddannelsen paa Værkstederne er en ganske anden og bedre end for nogle Aar siden. — I Retning af skolemæssig og værkstedsuddannede Svende har jeg gjort den Erfaring paa mit Værksted, at en tysk Ciselør, der var uddannet paa Fagskolen, ikke kunde tjene mere end halvt saa meget som en dansk, skønt han var dygtig i sit Fag; det, han manglede, var den manuelle Færdighed; den skal til, naar der skal holdes en ordentlig Dagløn, og den faas kun gennem Værkstedsuddannelsen. Men at en Fagskole i et enkelt Fag kan blive nødvendig, viser Fagskolen for Metalarbejdere, der er oprettet for mere end 100 Aar siden. De tekniske Skoler maa altid staa i Rapport til Haandværkerne, saa de kan være lydhøre for og imødekomme Ønsker af den Slags; men paa den anden Side synes jeg ogsaa, Haandværkerne bør vise større Interesse for Skolernes

daglige Arbejde, end de gør, det er nødvendigt, for at Arbejdet kan bære de bedste Frugter.

Indlederen: Jeg forstaar ikke, hvorfor DHrr. fra Fællesrepræsetationen flyver saa forfærdelig op, for vi er jo ganske enige. Hovedsagen er jo ikke, hvem der løser Opgaven, men at den bliver løst; men jeg tænkte mig, at de tekniske Skoler kunde og gerne vilde, og jeg mente, at man kunde gøre en Begyndelse ved at sætte saa mange Redskaber ind paa Skolen, at en Elev kunde udføre en Del af sin Tegning i Praksis, derved vilde der vindes meget.

Arkitekt *Colding*, Nyborg: Jeg tror, at Teknologisk Institut har et stort Maal at naa, men det gælder om at gaa de rette Veje. Hvis de tekniske Skoler skal tage en supplerende praktisk Undervisning op, mener man altsaa, at det kun kan ske efter Ønske fra Fagenes Side, men saa kunde vi maaske fra Skolerne spørge Fagene, om de ønsker en saadan Undervisning, og derved faa en Forhandling i Gang. At Haandværkeruddannelsen ikke er, som den har været, er givet, dertil er Fagene specialiseret for meget ud. Men jeg vil gerne spørge, om vi ikke kunde blive enige om at henstille til Hr. Fabrikant Meyer, som Formand for Fællesrepræsetationen for Industri og Haandværk, at lade dette Spørgsmaal om praktisk Undervisning paa de tekniske Skoler komme frem paa Delegeretmødet til Sommer.

Jeg kunde ønske, at der gennem Lærlingekontrakten paa en høflig, men bestemt Maade blev fastsat, at Lærlingene skal have Frihed til at besøge Skolerne.

Fabrikant *Meyer:* Det Forslag, som Hr. Colding fremsatte, skal, saa vidt det staar til mig, blive Virkelighed, saa Spørgsmaalet kan drøftes paa det forestaaende Delegeretmøde. Den største Skyld i Miséren ligger efter min Mening i Næringsloven, og jeg kalder det en ussel Lov, der tillader en, der ikke selv har lært noget, at oplære Lærlinge.

Professor *Bidstrup*, Rønne: Jeg kan ikke tro og vil meget nødig tro, at ikke det store Flertal af Haandværkerne nærer levende Interesse for de tekniske Skolers Arbejde; det vilde være sørgeligt, hvis de ikke gjorde det. Derfor vil det ogsaa gøre mig meget ondt, om Skolerne skulde tage Opgaver op, som Haandværkerne maatte sige om: dem kan vi ikke være med til at løse.

Hos os er Svendene meget interesseret i Undervisningen; deres Fagforbund støtter endogsaa vor Skole, det mener jeg er værd at bemærke.

Forstander *Jonas*, Aarhus: Der har her været udtalt en vis Forbavelse over, at de tekniske Skoler tør diskutere dette Emne; det forstaar jeg ikke rigtig, thi de fleste Mennesker, som er knyttet til dem, er jo dog Haandværkere. Naar der synes at være saa stor Uenighed, skyldes det vist meget, at man ikke rigtig ved, hvad der forstaas ved en supplerende Fagundervisning. I Hamborg drives denne Undervisning i udstrakt Grad, og det er ikke videre bekosteligt, da Mesteren lægger Værktøj og Materiale til. Det var Fagene selv, der bad de tekniske Skoler om at indføre en saadan Undervisning, fordi de ønskede, at den teoretiske og praktiske skulde følges ad. F. Eks. drives Undervisningen saaledes for Blikkenslagerne, at den Lærling, der hos sin Mester udelukkende har Bygningsarbejde, lærer paa Skolen at lave Spande o. s. v.

Konsulent *Wulff*: Jeg erkender at være Teoretiker indenfor Haandværkerne, men jeg har aldrig ment at skulle lære Haandværkerne deres Arbejde. Paa samme Maade staar de tekniske Skoler, de skal være tjenende for Haandværkerne. Naar Statistikken i Holland viser, at en skoleuddannet Haandværker kan tjene mere end en værkstedsuddannet, ligger Aarsagen sikkert deri, at Værkstedsuddannelsen er saa slet. Men som sagt: Det skal være Fagene selv, som er de bestemmende med Hensyn til Uddannelsessted. For øvrigt vil Sagen jo nu efter Hr. Coldings Forslag og Hr. Meyers Tilsagn komme for sit rette Forum: Haandværkerernes Delegeretmøde.

Forstander *Jonas*, Aarhus: Naar det hævdes, at Fagene skal bestemme, vil jeg gerne spørge, hvad man forstaar ved Faget. Er det Mestrene alene eller ogsaa Svendene. Hvis nu f. Eks. Snedkersvendene ønsker oprettet et Kursus, men Mestrene ikke, skal det saa oprettes?

Konsulent *Wulff*: I Lærlingspørgsmaalet er det Mestrene, som har Ansvaret, og det er dem, der bestemmer, om der skal oprettes Fagkursus. Det kan ikke være Fagforbundene, som ikke støtter Skolerne nævneværdigt.

Folketingsmand *Stilling*: Fagforeningerne er lige saa inter-

esserede i Lærlingeuddannelsen, det viser Forholdene i Organisationerne; Regeringen har ogsaa indrømmet dette, da den lod dem udnævne to Medlemmer til at tage Sæde i den tekniske Kommission.

Arkitekt *Colding*: Jeg vil henstille, at Forstander Paulli faar Lov at forelægge Sagen paa det kommende Delegeretmøde.

Folketingsmand *Stilling*: Jeg vil henstille, at de samvirkende Fagforbund tager den samme Sag op paa de kommende Kongresser.

Indlederen: Jeg havde haabet, at adskillig flere Haandværkere havde taget Ordet i denne Sag. Personlig har Spørgsmaalet om, hvor vidt de tekniske Skoler skulde optage en praktisk Undervisning, længe opfyldt mig, og jeg haaber, at naar Sagen løses, det da ikke sker uden om de bestaaende Skoler.

L ø r d a g d e n 9. M a j.

Den nye Aftenskoleplan.

Snedkermester *Andersen*, Aarup, overtog Virksomheden som Dirigent og gav Ordet til

Forstander *Paulli*, der udtalte, at det egentlig havde været Meningen, at Overlærer Rasmussen vilde have indledet denne Sag. Han var imidlertid paa Grund af Sygdom blevet forhindret i at komme til Stede, hvorfor Taleren havde paataget sig at indlede, idet han dog vilde indskrænke sig til at resumere Besvarelserne paa de af Foreningen udsendte Spørgeskemaer.

Der er af Foreningen udsendt 109 Spørgeskemaer. Af disse er 58 kommet tilbage.

Men der er Svar fra alle Kategorier af Skoler — de største, de mellemstore og de smaa — saa selv om Deltagelsen ikke har været overvældende, saa er Sagen dog belyst fra alle Sider.

Mønsterplanen forudsætter:

Forberedende Undervisning tilendebringes i 2 Semester a 4 Mdr.

1. Semester	Frihaandstegning	5	Timer	ugl.	ialt	ca.	80	Timer
	Geometri	5	—	—	—	—	80	—
	Dansk	2	—	—	—	—	32	—
	Regning	1	—	—	—	—	16	—
2. Semester	Frihaandstegning	5	Timer	ugl.	ialt	ca.	80	Timer
	Projektionslære .	6	—	—	—	—	96	—
	Regning	2	—	—	—	—	32	—

13 Timers ugentlig Undervisning.

F a g u n d e r v i s n i n g e n gaar gennem 4 Vinteraar a 8 Maa-
neder med normalt 10 Timers ugentlig Undervisning. (III Kl. for
Elektromekanikere har 12 Timer om Ugen).

Der var stillet 9 Spørgsmaal paa Skemaet. Det sidste drejede
sig om, hvorvidt Skolen ønsker sit Navn unævnt eller ej. Dette
kan jeg lade ligge og skal derfor resumere Skolernes Besvarelser
af de stillede Spørgsmaal.

Spørgsmaal 1. Har Skolen *i fuldt Omfang* gennemført sin
Undervisning i Aftenskolen i Overensstemmelse med Møn-
sterplanen af 24. Juli 1910?

Samtlige Besvarelser lyder paa *Nej*,
undtagen 1, der lyder paa *Ja*.

Spørgsmaal 2. Saafremt Skolen *delvis* følger den nye Plan,
spørges der:

1. Følges Planen for den forberedende Undervisnings Vedkom-
mende helt eller i hvilket Omfang?
2. Følges Planen for den faglige Undervisnings Vedkommende
helt eller i hvilket Omfang?

ad 1.	10	Skoler	svarer	ja
	13	—	—	delvis
	31	—	—	nej
ad 2.	12	—	—	delvis
	42	—	—	nej

Spørgsmaalet ikke besvaret af 4 Skoler.

Spørgsmaal 3. Hvor mange Maaneder omfatter Skoleaaret i Aftenskolen?

46 Skoler har 6 Maaneder fra d. 1. Oktbr. til 31. Marts
4 — — 7 Maaneder, nemlig:

2 fra 15. September til 15. April og

2 fra 1. September til 31. Marts.

1 Skole har 7½ Maaned til den forberedende Undervisning (fra 15. September til 30 April) og 6 Maaneder til den faglige Undervisning.

2 Skoler har 8 Maaneder til den forberedende Undervisning (fra 1. September til 30. April) og 6 Maaneder til den faglige Undervisning.

1 Skole har 6 Maaneders Vinterskole og 4 Maaneders Sommerskole.

1 Skole har 7 Maaneders Vinterskole (fra 1. Septbr. til 31. Marts) og 5 Maaneders Sommerskole.

Spørgsmaalet ikke besvaret af 2 Skoler.

Spørgsmaal 4. Saafremt Skolen har udstrakt Undervisningen ud over 6 Maaneder, spørges der:

1. Hvor lang Tid er der lagt til Skoleaaret om Efteraaret?
2. Hvor lang Tid er der lagt til Skoleaaret om Foraaret?

Af foregaaende Besvarelser fremgaar det, at

4 Skoler har 7 Maaneders Undervisning i hele Aftenskolen. Forlængelsen fremkommer for 2 Skoler ved at lægge en halv Maaned til baade om Efteraaret og om Foraaret, for 2 Skoler ved at forlænge Undervisningen om Efteraaret med 1 Maaned.

2 Skoler har 8 Maaneder til den forberedende Undervisning. Forlængelsen fremkommer ved at lægge 1 Maaned til baade om Efteraaret og om Foraaret.

1 Skole har 7 Maaneders Vinterskole. Forlængelsen fremkommer ved at lægge 1 Maaned til om Efteraaret.

Spørgsmaal 5. Tilendebringes den forberedende Undervisning normalt paa 1 Vinter a 8 Maaneder med 13 ugentlige Timer, som Planen anviser, eller i hvor mange Kvartaler? Hvilken Tid paa Dagen finder Undervisningen Sted?

ad 1. 5 Skoler anvender 2 Kvartaler.

1 Skole har 15 ugentlige Timer og

1 Skole har 16 ugentlige Timer (12 Aftentimer fra Kl. 7—10 og 4 Dagtimer fra Kl. 1—5).

4 Skoler anvender 3 Kvartaler.

(Den ugentlige Undervisningstid ikke anført).

29 Skoler anvender 4 Kvartaler.

Det ugentlige Timetal, som langt fra er opgivet af alle Skolerne, varierer meget:

1	Skole	6	Timer
1	—	8	—
4	—	10	—
1	—	11	—
1	—	12	—
1	—	13½	—
1	— har 1. Vinter	9	Timer
		2. —	10 —
1	— — 1. —	12	—
		2. —	10 —
1	— — 1. —	13	—
		2. —	14 —

2 Skoler anvender 5 Kvartaler

1 Skole anvender 2 Vintre a 7 Maaneder

1. Vinter 14 Timer ugl.

2. — 12 — —

1 Skole anvender 1½ a 2 Vintre a 7 Maaneder med 10—12 Timer

1 Skole anvender 1 Vinter a 7 Maaneder med 10 Timer (uden Dansk og Regning).

2 Skoler anvender 2—4 Maaneder.

13 Skoler har ikke besvaret dette Spørgsmaal.

ad 2.

Tidsangivelserne varierer meget:

2	Skoler	Kl. 6	—	9.30
3	—	— 6	—	10
1	—	— 6.15	—	8.18
1	—	— 6.15	—	9.15
16	—	— 7	—	9
7	—	— 7	—	9.30
1	—	— 7	—	9.15
4	—	— 7	—	10
8	—	— 7.30	—	9.30
1	—	— 7.30	—	9.45
1	—	oplyser, at den i November—Februar 4 Dage om Ugen har Undervisning Kl. 1.30—6.30.		

12 Skoler har ikke besvaret dette Spørgsmaal.

Nogle Skoler oplyser — direkte eller indirekte — at de har fri Lørdag Aften.

Spørgsmaal 6. I hvilken Udstrækning agter Skolen i de nærmeste Aar at søge Undervisningen gennemført efter den nye Plan? (Som bekendt vil Statstilskuddet til Driften kunne ventes forhøjet fra næste Skoleaar).

Dette Spørgsmaal har naturligvis faaet adskillige Besvarelser. Disse kan dog samles paa følgende Maade:

- 27 Skoler vil ikke gøre nogen Ændring i deres nuværende Plan.
- 3 Skoler vil tage Spørgsmaalet op til Behandling.
- 1 Skole vil forlænge Undervisningstiden lidt efter lidt.
- 20 Skoler vil — under Forudsætning af Forhøjelse af Statstilskuddet — søge Planen for den forberedende Undervisning (5 tillige for Fagundervisningen) lagt efter Mønsterplanen, dog med den Modifikation, som følger af, at Undervisningen ikke udstrækkes over 6 (7) Maaneder.
- 1 Skole vil forsøge at oprette Dagklasser for forberedende Undervisning.
- 6 Skoler har ikke besvaret dette Spørgsmaal.

Spørgsmaal 7. Saafremt Skolen enten slet ikke eller kun delvis agter at gaa over til den nye Plan, er Grunden hertil da at søge i Hensynet til de forøgede Udgifter eller muligt i andre Forhold og da hvilke?

Spørgsmaal 8. Her anmodes Skolen om at ville fremsætte saadanne Bemærkninger, som Spørgsmaalet om Gennemførelsen af den ny Plan maatte kunne give Anledning til ud over det omspurgte, og særlig da saadanne Oplysninger, som vil kunne tænkes at være vejledende ved Planens Gennemførelse andre Steder.

Disse Spørgsmaal griber en Del over hinanden og er derfor ogsaa af flere Skoler besvarede under eet. Jeg mener da, at det vil være det simpleste at samle Besvarelserne af begge Spørgsmaal.

De fleste Skoler anfører, at Grunden er *de forøgede Udgifter*. En Skole nævner, at disse vil vokse med ca. 30 pCt. Hertil kommer dog ogsaa følgende Momenter:

Lærerkrafterne, der navnlig i de mindre Byer er vanskelige at skaffe til de forskellige specielle Fag.

Elevantallet, der umuliggør en Deling i Klasser. Dette kommer naturligvis stærkest frem ved de smaa Skoler, der maa holde alle Elever samlet i 1 a 2 Klasser og derfor ikke kan tænke sig Klasedelinger indenfor Fag og indenfor de forskellige Aargange.

Den længere Undervisningstid vil støde paa Modstand fra Mestrenes Side. Adskillige af disse, navnlig i de mindre Byer, arbejder i Oplandet og vil derfor hverken i September eller i April kunne afse deres Lærlinge.

Man er ogsaa bange for, at Elevantallet i de to tilføjede Maanedes vil gaa saa langt ned, at man vil komme til at arbejde med halve Klasser, d. v. s. at Udgifterne bliver fordoblede.

Med Hensyn til den forlængede Undervisningstid synes der nærmest at være størst Betænkelighed overfor April Maaned. Mine egne Erfaringer i saa Henseende fra Aarhus gaar i samme Retning. Vi indførte der i 1905 den 8 Maanedes Undervisning, men det viste sig netop, at vi i April Maaned arbejdede med

halve eller endog ganske smaa Klasser, hvilket forøgede Udgifterne saaledes, at Skolen atter maatte forlade denne Maaned Undervisning. Overfor September Maaned stiller man sig ikke saa betænkelig. Nogle enkelte Skoler har jo ogsaa inddraget denne Maaned i deres Undervisningstid.

Det anføres ogsaa, at der paa Planen er ansat for mange ugentlige Timer. 10 Timer om Ugen synes at være det Tal, der oftest standses ved som Maksimum.

Endelig nævnes, at der paa Planen er for mange Fag, saaledes at man ikke faar det ud af Undervisningen, som man burde, da der ikke er Tid for Eleverne til Hjemmearbejde.

Jeg skal sluttelig gengive nogle forskellige Bemærkninger, som er fremsat af Skolerne:

Hvis Tilskuddet til Skolerne bliver gjort afhængig af, at Planen følges, vil mange smaa Skoler komme til at standse Virksomheden eller hutle sig igennem ved frivillige Bidrag.

En Skole foreslaar, at den vilde anse det for ønskeligt, om Tilsynet kunde fremkomme med en Timeplan for de forskellige Klasser med 6 a 8 Timer om Ugen og med Angivelse af, hvor mange Ugers Undervisning der i saa Fald vilde være nødvendig for at naa et tilfredsstillende Resultat. Naar Skolerne fik frit Valg mellem flere »autoriserede« Timeplaner, vilde man antagelig lettest kunne naa en tilfredsstillende Ordning, saa at ogsaa de mindre Skoler turde gaa med til Gennemførelsen af en almindelig Plan for den tekniske Aftenskoleundervisning.

Saa fremt den nye Skoleplan skal kunne realiseres i de mindre Skoler (30—70 Elever), maa disse have forholdsvis højere Tilskud end de større.

Med Hensyn til Undervisningstidens Forlængelse bemærker en Skole, at den aarligt har tillagt nogle Dage i September og April, saaledes at den næsten umærkelig nærmer sig de 8 Maaneder.

Da det anses for umuligt at tillægge September og April, vil der ikke være anden Udvej, hvis Mønsterplanen skal gennemføres, end at gaa over til Dagundervisning.

Den forberedende Undervisning — særlig Geometri og Projektion — kan ikke tilendebringes i det i Planen fastsatte Tallet, hvis et tilfredsstillende Resultat skal naas.

Det meget forskellige og især ringe Standpunkt, Eleverne har ved Indtrædelsen, og deres store Aldersforskel vil vanskeliggøre Planens Gennemførelse.

Den nye Plan kræver af de unge Lærlinge i deres første Læreaar saa godt som al deres Fritid — Søndag og Lørdagften undtagen. De Lærlinge, som ikke besidder et rigeligt Maal af fysisk Kraft, kan ikke holde til et saa intensivt Arbejde, som maa udføres i Forberedelsesklasserne, specielt i Geometri og Projektion.

Saalænge Skolegangen er frivillig, er det urimeligt at føre de mange Elever længere, end de ved megen Opmuntring og Vejledning selv vil. Tvang giver meningsløse Forsømmelser. Der bør lægges et Arbejde ind paa at faa dem frem, der ejer den Energi og Lyst, der nu engang hører de færre til — de kan ikke allesammen blive Førere.

Skal Mønsterplanen gennemføres, maa der af fuld Kraft arbejdes for tilstrækkelige Pengemidler — og ikke mindst for en fornuftig Undervisningstid, som bør ligge indenfor den normale Arbejdstid. Dette sidste bør ske ved en snarlig Revision af Lærlingeloven.

I Spørgsmaalet om at tilendebringe den forberedende Undervisning i Løbet af første Skoleaar, er det Skolens Mening, at denne Ordning ikke paa tilfredsstillende Maade kan gennemføres, saalænge der kun gives Skolen Undervisningstid efter fuld Arbejdsdag for Elevernes Vedkommende, og først naar det bliver muligt for Skolerne at faa Eleverne fri for Værkstedet eller Arbejdspladsen senest Kl. 4 Eftermiddag, saa Undervisningen kan paabegyndes Kl. 5 og strække sig over 3 a 4 Timer og 2 a 3 Dage egentlig, kan der være Tale om at tilendebringe Undervisningen i de forberedende Fag i Løbet af et Skoleaar a 6 Maaneder, hvilken Tid absolut anses for den heldigste.

Aftenskolerne har en udmærket Plan at undervise efter, men mangler Tid, i hvilken Eleverne er modtagelige for Undervisningen, til Planens Gennemførelse og Penge. Skolernes Forening har sikkert sin største Opgave at løse nu for Aftenskolernes Vedkommende deri at skaffe Skolerne Elever, der er friske til at følge med, derved at nogen Tid tages fra Arbejdspladsen til Fordel for Skolen.

September Maaned har vist sig udmærket for Undervisning,

- 1) det er ingen travl Tid,
- 2) Lærlingens Arbejdskraft er endnu ikke meget værd for Mesteren, hvorfor Overarbejde hører til Undtagelserne,
- 3) Skolearbejdet har Nyhedens Interesse.

April Maaned viser sig mindre god til Skolearbejdet,

- 1) travl Tid,
- 2) Lærlingens Arbejdskraft har større Værdi — Overarbejde,
- 3) Skolearbejdet har tabt i Interesse,
 - a) fordi det falder for sent paa Dagen — Kl. 7—9½,
 - b) fordi det er for abstrakt; Lærlingen længes efter at bruge sine Kræfter paa det praktiske Arbejde.
- 1) Der maa arbejdes paa, at *Skoletiden* falder paa et tidligere Tidspunkt; *al* Undervisning bør være færdig senest Kl. 8.
- 2) Lærlingen maa ikke benyttes til Overarbejde,
- 3) og *jeg tror*, at man maa føre *en Del* af Haandværkets praktiske Arbejde ind i Skolen, at Eleverne kan have det at stræbe efter; som man for Malerne har indført: Aaring, Marmorering, Skiltemaling og Dekorering, maa man for de andre Fage Vedkommende indføre lignende supplerende praktiske Arbejder. Skolen mangler et virkeligt Maal for sit Arbejde.
Svendeprøven og Skolen bør høre sammen.

Diskussionen.

Murermester *Dithmer*, Holbæk: Paa Mødet i Odense, hvor den nye Undervisningsplan blev forelagt, var jeg en af de faa, der talte imod den, fordi jeg mente, den ikke kunde realiseres. Min Stilling til Sagen blev unaadig optaget, særlig af daværende Professor Andersen, og jeg fik ikke nogen videre Støtte. Det Udvalg, som har udarbejdet Planen, bestod nemlig udelukkende af Skolens Mænd, det havde ikke tilstrækkelig Føling med Haandværkernes Ønsker. Besvarelserne paa Spørgeskemaerne viser, at man har skudt langt over Maalet. Teoretisk set er Planen maaske rigtig, men den er umulig at gennemføre. Den forlængede Undervisningstid til 8 Maaneder er vanskelig at føre igennem af

flere Grunde, bl. a. de økonomiske, og fordi Eleverne forlader Skolen om Foraaret. Hvis man havde kunnet sige: Naar en Skole gennemfører denne Plan, faar den Udgiften dækket, havde det været en anden Sag; men det er kun stillet i Udsigt, og derfor bliver Sagens Gennemførelse et stort Pengespørgsmaal. Men hvorfor stiller man saa store Maal for Aftenskolen; vi kender jo dens Elever og maa være klare over, at de ikke kan føres frem til det Maal, som Planen kræver. Det viser Besvarelserne jo ogsaa, at de ikke kan.

Forøvrigt er der jo mange Skoler, hvorfra Besvarelserne ikke er indkommet; det er naturligt, om netop disse Skoler er imod Planen. Jeg mener, det maa være en Opgave for den Kommission, som arbejder for Tiden, at skabe en Undervisningsplan for Aftenskolerne i Provinsen, og da er det godt, man har dette Materiale, som her er forelagt.

Forstander *Østergaard*, Horsens: Det forekommer mig ikke, at de indkomne Besvarelser giver Grund til at se saa mørkt paa Forholdene, som Hr. Dithmer gjorde. Man maa nemlig lægge Mærke til Indledningsordene i Planen: »Efterfølgende Undervisningsplan er udarbejdet med det Formaal at vejlede ved en successiv Reform af de tekniske Skolers Aftenundervisning«.

Ingen havde ventet, at Skolerne straks skulde følge denne Plan, som er en *Mønsterplan*; men Besvarelserne viser netop, at adskillige Skoler arbejder hen mod at følge den i Undervisningen. Det, der mangler, er *Tid* og *Penge*, men naar Ministeriet har godkendt Planen, maa det ogsaa føle sig forpligtet til at forhøje Tilskudene, saa jeg tror, at det bliver Tiden, det kommer til at knibe mest med, men der synes jeg ogsaa, Besvarelserne fra Skolerne viser, at man er inde paa den eneste rette Vej, som der ogsaa før er slaaet til Lyd for bl. a. i Aarhus, nemlig at henlægge en Del af Undervisningen til om Eftermiddagen; en enkelt Skole har jo allerede delvis indført denne Reform. Og naar nu Ungdomsskolen sandsynligvis snart træder ud i Livet, saa følger den jo samme Vej, og den kan maaske faa den Indflydelse paa den tekniske Skole, at den tager en Del af den elementære Undervisning, saa de 13 Timer i de forberedende Klasser kan formindskes, thi det er for meget at give saa lang Undervisningstid, naar den skal lægges efter 7—7½ om Aftenen.

Professor *Bidstrup*, Rønne: Paa Mødet i Odense havde jeg ligesom Hr. Dithmer mine store Betænkeligheder ved denne Plan, men dog baade talte og stemte jeg for den, men paa Betingelser. Jeg saa nemlig saaledes paa det, at det gjaldt om at faa en Plan særlig for Skolerne i Provinsen. Nu er det jo ikke nemt at tilrettelægge en Plan, som passer ind i alle Forhold særlig paa Grund af den store Uensartethed i Skolerne. Men netop derfor trængte vi til en Enhed, noget at arbejde efter. Statens Tegnelærerkursus, Udstillinger og Møder har virket samlende og til Enhed, men en Undervisningsplan maatte ogsaa til. Før jeg stemte for denne Plan, forespurgte jeg, om vi var forpligtet til at følge den i et og alt, og jeg fik da til Svar, at vi maatte lægge Semestrene, som vi selv vilde, og indrette Undervisningen efter lokale Forhold; saa syntes jeg, der var al Grund til at stemme for Planen. — Det forekommer mig, at de indkomne Besvarelser er et fortrinligt Grundlag til at arbejde videre paa, og jeg vil henstille til Foreningen om ikke et Uddrag af disse Svar kunde sendes til Skolerne, og vi saa om et Par Aar atter fik Sagen op til en Slags Revision, hvorpaa man paa det derved indvundne Grundlag kunde faa lagt en samlet Plan til Rette.

Lærer *E. Haahr*, Svendborg: Jeg vil henstille, at Timerne til de elementære Fag, men særlig Dansk og Regning, forøges betydeligt, naar Planen engang skal revideres; thi paa den Tid, den nuværende Plan giver, kan man intet naa; men jeg vil tillige gøre opmærksom paa, at man bør søge at give Undervisningen i disse Fag et mere fagligt Præg.

Forstander *Jonas*, Aarhus: Jeg kan ikke se saa lyst paa Planens Gennemførelse som Forstander Østergaard, og jeg synes heller ikke, Svarene giver Aarsag til noget saadant. Særlig ser det efter min Mening ud for Fagundervisningen. Ganske vist ved jeg, at det er en Mønsterplan, men den skal dog være gennemførlig. Vi mangler tre Ting for at gennemføre den: 1) vi har ikke Eleverne i 5 Aar, 2) vi mangler Tid og 3) Penge.

Planen er for teoretisk i sin faglige Undervisning; det, Eleverne ønsker paa Skolen, er saa megen Tegneundervisning, at de kan bestaa Svendepøverne. F. Eks. bydes der i Planen Eleverne for Murer- og Tømmerfagene Fysik, Bygningsvedtægt, Sundhedsvedtægt og Brandlov; det er Ting, som de slet ikke har Brug for,

endnu mindre Matematik. Og lignende Forhold gør sig gældende i Planen for Maskinlærlingenes Undervisning. Hvad skal de bruge Matematik til? Og saa er Matematik frivillig, men hvorledes kan Undervisningen blive fælles i en saadan Klasse.

Jeg foreslaar, at Forsamlingen viser Planen tilbage til sit Op-hav til en grundig Revision. Naar kun en eneste Skole har gennemført Planen, er det Bevis for, at den ikke er brugbar i Fler-tallet af Skolerne. Naar jeg tager saa haardt fat, er det, fordi det har været betonet, at vi fik større Statstilskud, hvis vi fulgte Planen; nu er Følgen, at vi sidder og hugger i det. Vi skal ikke lave Fiks-Fakserier i Aftenskolen for at faa større Statstilskud. — Den eneste Fordel, man har kunnet finde ved Planen, er, at den tillader Eleven at passere gennem den forberedende Under-visning paa kort Tid; men Faglærerne erklærer, at det duer ikke, thi Eleverne er ikke modne nok til Fagundervisningen; de betrag-ter det som et farligt Skraaplan, vi er kommet ind paa.

Professor *Bidstrup*: Ja, jeg mente ogsaa, Planen burde revideres, men ønskede det Materiale, som her er forelagt, trykt, saa det kunde danne Grundlaget.

Forstander *Østergaard*: Hr. Jonas klager særlig over Planen for den faglige Undervisning; den er dog efter min Mening lettere at reformere end den forberedende, fordi vi i den har Elevernes Sympathi og Interesse at regne med. Men som sagt: det er en Mønsterplan, og en Mønsterplan skal stille Maalet højt, som det ogsaa gøres her, men at udføre den vil altid have sine store Vanskeligheder. Naar der tales om at lære Eleverne Byggevedtægt, Sundhedsvedtægt og Brandlov, saa er det jo ikke Mening, at de skal lære det i samme Omfang som Bygningsinspektører og Politimestre. Personlig har jeg Erfaring for, at man gennem nogle Foredrag kan give Eleverne Forstaaelse af Vedtægternes Indhold, og den Gavn, vi har af dem.

Forstander Jonas kunde ikke forstaa, hvorfor Aftenskolens Elever skal have Matematik, men man maa huske, at kun de, som har Brug for det, skal have de Fag, og det er heller ikke Meningen at give dem saa meget som til Realeksamen; det har kun været Mening, at give dem saa meget, at de kunde følge Undervisningen i Klassen for Elektrikkere og Maskinklassen. At der er for lidt Tid til Projektionstegning i de forberedende Klasser,

er rigtigt, men derfor kræves der i det første Aar kun Projektionslære med Tegning, hvorimod Projektionslærens Anvendelse er lagt hen til Fagklasserne.

Det hører dog vist til Sjældenheder, at Eleverne kun møder for at lære Tegning til Svendeprøven, i hvert Fald maa man dog vist kunne ændre deres Syn i saa Tilfælde. Svendeprøverne anser jeg for Resten i deres nuværende Form for ret forfejlede.

Forstander *Lund*, Frederikshavn: Jeg er ked af, at der ikke blev indsat i Planen en bestemt Tid, da den skulde revideres. Forstander *Jonas* var efter min Mening for haard i sin Kritik. Besvarelserne siger allesammen, at det, der mangler, er først Tid og saa Penge. Min Tro er, at Skolerne tør ikke følge Planen, fordi de mangler Penge; havde de det, turde de ogsaa gøre kraftigere Forsøg paa at faa Tid.

I Frederikshavn møder Eleverne lige saa fuldtallige nu til September som før til Oktober; derimod kniber det mere med April Maaned. Det gælder imidlertid om saa hurtigt som muligt at faa Eleverne ind i Fagklasserne, thi saa vinder vi deres Lyst og Interesse, og det er den, som skal drive Arbejdet. Undervisningen i Dansk og Regning burde maaske udskydes til et senere Tidspunkt. Mange af Eleverne forlader netop Skolerne, fordi det varer for længe, inden de kommer ind i Fagklasserne. En Smule supplerende praktisk Undervisning vilde være en Forbedring af Skolernes Undervisning.

At sende Planen tilbage for at faa den lavet om behøves vist ikke, nej, lad Skolerne faa Penge, saa skal de nok, naar de tillige tager de stedlige Forhold i Betragtning, faa noget ud af Undervisningen ved at følge Planen.

Forstander *Nic. Petersen*, Randers: Det, der mangler, synes at være Enighed om Maalet for Undervisningen i Aftenskolen. Hvis det sættes for højt, er der for mange, der kniber ud. Fastholder vi denne Plan som en Slags fjern Ledestjerne, kommer der let til at hvile et Skær af Uformuenhed over Skolerne, fordi de ikke kan naa Maalet. Haandværkerne, som sad i Udvalget, var baade dygtige og udøvende Mænd; de var meget betænkelige ved, at Planen kom til at gaa saa højt. Men der blev fra anden Side sagt: vi kan sagtens naa saa højt, og saa sagde vi: »Vel, Bordet fanger, saa naar vi det Maal!« og saa blev Planen vedta-

get. Naar vi nu skal være ærlige, saa maa vi indrømme, at vi ikke kan naa det — Grundigheden er ved at gaa fløjten. Hvis Haandværkerne selv vil til at bøde derpaa gennem Fagkursus — altsaa ækvivalere Skolerne, bliver det en Genvej for dem, men det bliver ogsaa et Tab for dem, og det maa vi ikke lade ske. — Vi maa vogte os for ny Hindringer for Arbejdet i Aftenskolen; derfor skal vi være forsigtige med at udvide denne, thi fordrer vi Dagtimer, støder vi sammen med det udøvende Haandværk.

Den elementære Undervisning kan ydes lige saa godt i store som i smaa Skoler; derfor maa man vogte sig for at indskrænke den, thi den er den fælles Stamme for alle Skoler. Men desuden er Eleverne heller ikke modne nok til at modtage Fagundervisning allerede i andet Aar; vi maa først bibringe dem den fundamentale Undervisning. Aftenskolen maa begrænse sig til at være Arbejdernes tekniske Skole og staa i Forbindelse med Svendepøverne; hvis disse ikke skal gaa ud af Spillet, er her en Opgave for Haandværkerne som for Skolerne i at sætte et Maal i to Retninger: Skolekundskaaber og fagligt Arbejde.

Forstander *Jonas*, Aarhus: Til Hr. Lund vil jeg sige: Er der i et eneste Svar noget, der tyder paa, at Planen kan gennemføres? I Fagundervisningen tager Planen mere Sigte paa Mesteruddannelsen end paa Lærlingenes og Svendenes. Paa Punktet Projektionstegning er Planen ikke tilfredsstillende, fordi man jasker det elementære af. Og hvor mange Skoler kan i Grunden dele hvert Fag i flere Klasser, det bliver nok de færreste. De Elever, vi modtager ude fra Landet, og som har staaet i Lære derude, kommer aabenbart kun for at lære saa megen Tegning, som fordres til Svendepøven. De ønsker ikke den teoretiske Undervisning, som Planen er fyldt med. I Matematik er der krævet ganske bestemte Ting, der skal læres, endogsaa angivet efter en bestemt Bog; man kan altsaa ikke knibe udenom, naar man tager Faget op; for Resten er det Maal, som sættes, noget nær det samme som til Realeksamen.

Forstander *Jørgensen*, Rudkøbing: Naar de store Skoler ikke kan gennemføre Planen, maa det altsaa for de smaa være en ren Umulighed. En Mønsterplan kan det altsaa ikke være, naar den er uigennemførlig. Besvarelserne paa Skemaerne maa man ikke tillægge mere end en begrænset Betydning, fordi de aaben-

bart særlig stammer fra de store Skoler, og de, der mangler, sikkert er dem, som ikke har kunnet give sig i Lag med Planen.

Malermester Thorvald Hansen: Det vil være vanskeligt at sige, hvad Gavn en Malerlærling egentlig har af at lære Stereometri og Geometri i den Udstrækning, som Planen angiver. Vi maa huske, at vi ikke skal uddanne Kunstnere, men Haandværkere. Vi skal først og fremmest have en grundig Tegneundervisning.

Fabrikant Nielsen, Herning: Planen forekommer mig ret uanvendelig hos os; vi har kun kunnet følge den i ringe Udstrækning. Det, vi ønsker, er at uddane Lærlinge saaledes, at det kan komme dem til Nytte i deres Haandværk. De, der vil videre, maa søge til de større Skoler. Mon Eleverne egentlig er saa trætte efter deres Gerning, som man taler om, og at man af den Grund skulde gaa til Dagundervisning. Hos os underviser vi ikke Lørdag Aften; mon det vilde være praktisk at udelade ogsaa den femte mod at give saa mange flere Timer paa de fire Dage. — Skal noget af Læretiden tages til Skolen, bliver det dyrere for Eleven at komme i Lære, da de saa ikke kan udføre saa meget for Mesteren. — Hvis Svendepróven fik større Autoritet i det praktiske Liv, vilde det aabenbart blive til Gavn baade for Haandværkerne og Skolerne.

Adjunkt Ring, Viborg: I Viborg bad jeg Faglærerne sige mig, efter at vi havde prøvet at lade Eleverne komme ind i Fagklasserne det andet Aar, om de fandt dem tilfredsstillende forberedt, idet jeg dog bad dem erindre, at de kun havde gaaet et Aar i den forberedende Klasse. De svarede, at i Sammenligning med den gamle Ordning, var den nye Plan langt at foretrække. — Vi har haft Eleverne en Eftermiddag (Mandag), og det har vi haft godt Udbytte af. Eleverne er alligevel trætte, naar de hele Dagen har arbejdet paa Arbejdspladsen. Det er Elevernes Interesse for Fagundervisningen, de tekniske Skoler bør benytte sig af, og derfor tror jeg, man staar sig ved at lade dem komme ind i Fagklassen saa hurtigt som muligt. Danskundervisningen bør maa ske udskydes til et senere Tidspunkt, Regning kan ikke saa godt udskydes af Hensyn til Geometrien.

Petersen, Nykøbing, Mors: Hvis Planen skal gennemføres, maa vi gøre Aftenskolen til Dagskole, og saa jager vi Eleverne

bort. Folk maa jo faa et underligt Indtryk af os, naar vi laver en Plan for de tekniske Skoler, som vi ikke kan gennemføre.

Dirigenten: Jeg maa gøre opmærksom paa, at naar jeg har kunnet stemme for Planen, skyldes det den Bemærkning om, at Skolerne kan gennemføre den, naar Omstændighederne tillader det.

Forstander *Jonas*, Aarhus, indstillede følgende Resolution til Forsamlingens Vedtagelse:

Forsamlingen opfordrer Foreningen af tekniske Skoler i Danmark til at underkaste Aftenskolens Plan en gennemgribende Revision, der har til Hensigt at angive Undervisningens Omfang for Haandværkslærlinge, saaledes som den kan gennemføres i Aftenskoler med ca. 100 Elever.

Murermester *Dithmer*, Holbæk: Jeg kan henstille, at Resultatet af dette Møde bliver tilstillet den Kommission, som er nedsat.

Forstander *Jonas*, Aarhus: Der sidder to af Foreningens Bestyrelsesmedlemmer i Kommissionen, saa jeg antager, DHrr. tager sig af Sagen.

Dirigenten satte derefter Resolutionen under Afstemning, der gav til Resultat, at den blev *enstemmig vedtaget*.

Ungdomsskolen.

Skoleinspektør *Matthiessen*, Nykøbing F., overtog Virksomheden som Dirigent og gav Ordet til Folketingsmand *K. M. Klausen*, der udtalte:

Ærede Forsamling! Maa jeg først udtale min Tak, fordi jeg har modtaget Indbydelse til dette Møde; det er mig en særlig Glæde at tale for en saadan Forsamling, som bestaar af Folk, der staar i Arbejdet for Ungdommen.

Naar jeg her skal tale om Ungdommen, tænker jeg paa den i Alderen mellem 14—18 Aar, det Afsnit, som man har betegnet med Overgangsalderen, en ganske træffende Betegnelse, fordi denne Tid af Menneskelivet danner Overgangen fra Barn til Voksen, fra Samlivet med Forældre til Livet blandt fremmede,

fra at være ernæret i Hjemmet til at skulle klare sig selv blandt fremmede, fra Skoletvang til et Liv under friere Former. I denne Alder er Sindet modtageligt for godt og daarligt, Evnerne er vel udviklede, og den unge er i denne Alder saa velsignet fri for Baand og Byrde, som melder sig siden i den senere Alder, og som træder hindrende i Vejen for at modtage Undervisning. Der er derfor i denne Alder en Lejlighed for den unge til at lære noget, og hvis denne Lejlighed ikke benyttes, vil den for manges Vedkommende maaske aldrig vende tilbage. Man retter saa mange Bebrejdelser mod vor Tids Ungdom; den er ikke, som den burde være; man siger, den er interesseløs, forlystelsessyg og meget mere. Der kan være noget i det, men vi ældre skulde spørge os selv, om vi gør, hvad vi kan, for at retlede vor Ungdom, og stiller vi det Spørgsmaal, da maa vi indrømme, at vi gør ikke, hvad vi kan for at føre den frem ad de gode Veje.

I vort Land er der udrettet meget for Ungdomsarbejdet. Ungdomsskolen er af gammel Dato. Skoleloven af 1814 indeholder to Paragraffer, en om Landsbyungdom og en om Byungdom; de paabyder, at Ungdommen skal have Lejlighed til at nyde Undervisning i Skrivning, Regning, Læsning og anden nyttig Undervisning; for Pigernes Vedkommende skal den gives som Dagundervisning. Desværre er denne Lovparagraf, som betegner et stort, maaske for stort Fremskridt for den Tid, endnu et dødt Bogstav; det er et virkeligt, men sørgeligt Eksempel paa, hvor gammel en Lov kan blive, uden at man naar at føre den ud i det praktiske Liv.

Ungdomsundervisningen kan jeg dele i fem Slags: 1) Aftenskolen, der er den almindeligste og ældste, vi har. Vore Aftenskoler paa Landet tæller omkring 20,000 Elever, i Købstæderne 4,000 og et lignende Antal i København. Men disse Tal er Maksimumstallene, taget ved Kursusets Begyndelse. Vi har ingen Statistik over Frafaldet, der sikkert er meget stort. Kun her i København har vi en saadan Statistik fra vore Fortsættelsesskoler. Det viser sig, at Frafaldet for Drengenes Vedkommende er ca. 47 pCt og for Pigernes ca. 31 pCt., altsaa i Gennemsnit 36—37 pCt. Det er givet, at et saadant Frafald maa skade Undervisningen. Paa Landet maa Aftenskolerne flere Steder lukke efter Nytaar paa Grund af manglende Tilslutning.

Det er en Barmhertighedsgerning, som er udøvet i Aftenskolen, men den har, hvad der er forstaaeligt, sikkert ikke baaret store Frugter. En træt, søvrig og uoplagt Elev og en Lærer, der heller ikke er oplagt, opnaar ikke store Resultater. Jeg bebrejder ikke den danske Lærerstand noget, for er der nogen, der har bragt store Ofre for denne Sag, ofte uden Vederlag, saa er det netop de danske Lærere; men det siger sig selv, at de kan ikke møde saa oplagte, som det kræves i Aftenskolen, efter at have udført deres Gerning om Dagen. Der er ogsaa andre Grunde til Stede for det daarlige Udbytte: de lange, mørke Veje, Eleverne har Dagen lang været beskæftiget i deres Gerning, saa de møder heller ikke friske og oplagte. Endelig er den Støtte, som ydes fra offentlig Side, ikke stor. Staten har bevilget 37,000 Kr., Skolefonden yder 23,000 Kr. og Kommunerne 16,000 Kr., ialt 76,000 Kr. af offentlige Penge, der ydes til Støtte for denne Sag. Den eneste Kommune, der yder en virkelig Støtte, er Københavns, der giver op mod 100,000 Kr. aarlig til Fortsættelseskursusene.

Aftenskolerne er for Tiden i Tilbagegang. Vi kan regne, at der er 33—3400 offentlige Skoler i vort Land, men kun mellem en Trediedel og en Kvart af dem har Aftenscole. For nogle Aar siden var der et forholdsvis større Antal.

Herfra vil jeg gaa over til den tekniske Skole. Den samler ca. 18,000 Elever, hvoraf en Sjattedel er her fra København og Frederiksberg. Ogsaa her foregaar Undervisningen for det meste om Aftenen og lider under de samme Ulemper, det kan ikke være anderledes; man kan ikke stille store Fordringer til de Elever, der maa være paa Arbejdspladsen hele Dagen og saa være paa Skolen et Par Timer om Aftenen. Man vil kunne forstaa, at de er uoplagte og ikke med Energi kan udføre et aandeligt Arbejde.

Dernæst kan jeg nævne Købmandsskolerne med 6—7000 Elever, endvidere vore Landbrugs- og Højskoler, hvoraf vi har omkring 100. De virker under bedre Vilkaar end nogle af de andre, idet de samler deres Elever hele Tiden paa Skolen, for Karlernes Vedkommende i 5 Maanedere og Pigernes i 3. De har været Lovgivningsmagtens Kælebørn, idet der er ingen, der støttes saa kraftig fra Statens Side som disse Skoler. Det er ikke noget stort Elevantal, de har, ialt 3800 Karle og Piger. De er ikke i Tilbage-

gang, men heller ikke i Fremgang. Undervisningen kan imidlertid give et langt bedre Resultat, fordi Eleverne ofrer sig helt for Skolens Gerning.

Saa vil jeg nævne vore Efterskoler, der samler unge Mennesker hos sig $\frac{1}{2}$ —1 Aar; af dem har vi ca. 27 med 10—12000 Elever. Der til vil jeg føje den Ungdom, som faar Undervisning i enkelte Fag: Gymnastik, Sang, Sløjd, Madlavning, Haandgerning og endvidere den Ungdom, som forbereder sig til en eller anden Eksamen, Studentereksamen eller lignende; men naar jeg tager det alt med, saa naar jeg ikke op til et højere Tal end 80,000. — Vi kan regne, at der hvert Aar gaar ud fra vore Skoler 60,000 Piger og Dreng, det bliver 240,000 i 4 Aar. Af denne Ungdom faar de fleste kun en utilstrækkelig Undervisning, og der bliver 160,000, som slet ingen faar; og disse 160,000 er gennemgaende dem fra de fattigste Hjem. De har faaet den tarveligste Skolegang som Børn, saa derfor kunde de trænge haardest til en fortsat Undervisning. Og alle ved, at Skolekundskaber glemmes og kommer i Forfald, naar der ikke er Lejlighed til at befæste og udvide dem.

Nu er Spørgsmaalet, om vi skal lade det gaa som hidtil, at lade den store Ungdom skøtte sig selv og rette Bebrejdelser mod den, eller om man skal tage dette Spørgsmaal op til alvorlig Undersøgelse og gøre noget for den. Hvis man stillede mig dette Spørgsmaal og tillige spurgte, hvilken Vej jeg kunde ønske at følge for at rette dette Forhold, vil jeg stille Fordring om at komme bort fra Aftenundervisning; vi skal gaa over til Dagundervisning. Men nu vil jeg straks vare mig imod, at det skulde siges, at jeg vil tage Lærlingene bort fra det praktiske Arbejde og sætte dem paa Skolebænken; det vilde være et farligt Forsøg, der let vilde medføre, at mange vilde faa Ulyst til at vende tilbage til det Fag, som de skulde ernære sig ved senere hen i Livet.

Spørgsmaalet er, om der ikke er andre Veje at gaa, om man ikke kunde give dem en Undervisning jævnsides med deres daglige praktiske Arbejde. I den Henseende maa vi kaste Blikket udad, og jeg vil her gerne henlede Opmærksomheden paa, hvorledes man har søgt at løse Spørgsmaalet i Tyskland. I mangt og meget har vi Danske været Germanernes Lærlinge, og det skal vi ikke skamme os ved; Tyskerne er et flittigt, nøjsomt og dygtigt Folk, som vi kan lære meget af, særlig med Hensyn til Ung-

domsskolen. Intetsteds høster man paa det Omraade bedre Oplysninger og Erfaringer.

I Efteraaret 1912 var jeg nede i Bayern, der er det førende Land paa dette Omraade. De har haft det Held at have en saa dygtig Skolemand som Georg Kerschensteiner; det er hans Tanker og Ideer, som praktiseres overalt dernede. Han er Skoledirektør i München, og det er særlig Skolerne i denne By, man har sin Opmærksomhed henvendt paa.

I Slutningen af 90erne udsatte Universitetet i Erfurt en Prøveopgave for den bedste Besvarelse af Spørgsmaalet om den tyske Ungdoms Opdragelse. Dr. Kerschensteiner vandt Prisen, og det er dette Skrift, der danner Grundlaget for alle Ungdomsskolars Oprettelse og Indretning. Naar jeg skulde sige, hvad der er Midtpunktet i hans Tanker, tror jeg at maatte sige, det er det at faa det praktiske Arbejde ind i Ungdomsskolen, saa det danner Midtpunktet i Undervisningen. Han gaar ud fra den simple Grundsatning: det vigtigste for Lærlingen er at lære sit Fag saa grundigt som muligt; han maa udvikle sin Arbejdsduelighed, derved skaber man Arbejdsglæde. Det er simple og slaaende Sandheder; kun den, der kan udføre sit Fag med Dygtighed og Snille kan udføre sit Arbejde med Glæde. Derfor siger Dr. Kerschensteiner: Lad os tage det praktiske Arbejde og føre det ind i Ungdomsskolen, gøre det til Centrum i Undervisningen og der uden om lægge Fag af almindende Betydning. I hvilket Omfang de skal medtages, kan man disputere om, det kan indrettes efter Forholdene.

Der er i Løbet af 10—12 Aar oprettet 52 Fagskoler i München. Hvert Fag har faaet sin Fagskole; Undervisningen er samlet i 7—8 store Bygninger til 1 Million Kr. pr. Bygning. I disse Bygninger er der indrettet Værksteder og Undervisningslokaler. Her faar Eleverne 2—3 Timers ugentlig systematisk Værkstedundervisning i 4 Aar. Som Lærere paa de praktiske Omraader anvendes dygtige Haandværksmestre; man giver ogsaa en fremadskridende Undervisning i Materiallære. Foruden de egentlige Haandværksfag kan jeg nævne, at f. Eks. Opvartere har deres Fagskole, ligeledes Kuskene, Slagterne, der undervises i de offentlige Slagtehus, Gartnere, der skal oplæres ude i store Gartnerhaver. Ved Siden af Undervisningen paa Skolerne, staar Lærlingen ogsaa i Lære hos en Mester.

Det Fag, som sættes højest af de andre Fag, er Modersmaalet, og det bør man overalt stræbe hen til. Der gives en god Undervisning i Literatur, og jeg kunde tænke mig, at naar Ungdomsskolen her i Landet indrettes, blev den sat i Forbindelse med et Bibliotek. I vore Dage, hvor Bøger er saa billige, drejer det sig ikke om store Ting at faa oprettet et Bibliotek, og det er et uvurderligt Gode og vilde være en mægtig Støtte for Undervisningen i Dansk paa en Ungdomsskole. Der undervises ogsaa i Modersmaalets skriftlige Behandling. Den Elev, som har gennemgaaet en fire Aars Undervisning, vil have Mønstre til alle de Skrivelser, som han senere faar Brug for i det praktiske Liv. Ogsaa Samfundslære tages op, saa Eleverne faar Kendskab til det Samfund, som de lever i. Og nu da vi staar i Begreb med at sætte Valgretsalderen ned her i Landet, vilde det være naturligt, om man gav Eleverne Kundskaber om Statsforfatningen, kommunale Forfatninger, human Lovgivning og lignende. Ogsaa Sundhedslære var taget op som Fag dernede, man lærte dem Faren ved Brugen af Alkohol som Nydelsesmiddel, Betydningen af gode Boliger og en sund Klædedragt. Regning dreves i Forbindelse med Bogføring. Der er sikkert her i Landet al Grund til at undervise i dette Fag, fordi mange næringsdrivende har overordentlig vanskeligt ved at opfylde Lovens Bud og Bestemmelser om Bogføring. Man har ogsaa indført et Fag som Religion. Det kunde synes mærkeligt, men man maa huske, at Bayern er et katolsk Land, og da Kerschensteiner i sine Skoleplaner ikke havde medtaget Religion, mødte han stærk Modstand hos Gejstligheden; derfor gjorde han den Indrømmelse. Undervisningen former sig nærmest som en Slags Morallære, men Interessen for dette Fag er ikke saa stor som for de andre.

En Skoledag kan forme sig saaledes dernede: Eleverne mødte Kl. 7 om Morgenen og var der til Kl. 7 om Aftenen. Det kan synes at være en lovlig lang Dag, men den var rig paa Afveksling, saa den virkede ikke trættende. For det første var der 2—3 Timers Arbejde i Værkstedet, saa 2—3 Timers Middagspause og saa om Eftermiddagen almendannende Undervisning. Det var en Glæde for Eleverne at møde til denne Undervisning, det var, som de havde to Søndage i Ugen, og Forsømmelser kendtes ikke i nærværdig Grad. Det vil sige, her maa jeg dog gøre opmærksom paa,

at der var to Arter af Ungdomsskoler dernede, nemlig de 52 Fag-skoler, og saa var der 12 almindelige Fortsættelsesskoler; i disse sidste havde man flere Forsømmelser end i de 52.

Undervisningen er obligatorisk; den hviler paa en obligatorisk Barneskole gennem 7—8 Aar og fortsættes altsaa til Elevens 18. Aar. Undtagne fra Ungdomsskolen er de, som paa anden Maade godtgør, at de faar en tilsvarende Undervisning. For Mændene er Undervisningen obligatorisk til det 18. Aar, for Kvinderne til det 16., men man paatænker at udvide den til det 17. for Kvinderne, og i Fremtiden mener man at skulle gaa til det 18. Aar ogsaa for dem.

Spørgsmaalet om Tvang eller Frivillighed kommer næsten altid frem, hvor Talen er om Ungdomsskoler. Mange mener, det gaar ikke an at anvende Tvang overfor de unge, det skal gaa ad Frivillighedens Vej. Nu er det jo saaledes, at den danske Nationalkarakter er saa vidt forskellig fra Tyskernes, disse kan bedre finde sig i Tvang og er langt mere disciplinerede. Endvidere hviler Skolen paa en obligatorisk Barneskole, saa Tvangen føles ikke saa meget dernede. Herhjemme vilde det være umuligt at gennemføre en saadan obligatorisk Ungdomsskole, jeg tror, man vilde gøre Sagen for stor Skade ved at holde paa dette. Men man kunde maaske gaa samme Vej som i Skotland, hvor man i 1908 indførte Ungdomsskoler saaledes, at man overlod til Kommunerne at oprette dem ad Frivillighedens Vej eller gennem Tvang. Skotterne er et frihedselskende Folk, men Erfaringen viser dog, at den ene Kommune efter den anden maa gaa over til den obligatoriske Ungdomsskole, for at Undervisningen skal komme alle til gode. Jeg tror, vi herhjemme maa gaa samme Vej; derved blev Ungdomsskolen maaske et Programpunkt i kommunale Spørgsmaal, og det vilde give Anledning til Sagens Drøftelse Mand og Mand imellem.

I München har Ungdomsskolen kostet mellem 15—1600,000 Reichsmark, hvoraf Staten betaler den ene, Kommunen den anden Halvdel. Naturligvis vil Ungdomsskolens Gennemførelse her i Landet ogsaa koste mange Penge, og dog tror jeg ikke, den vil blive saa overordentlig kostbar, i hvert Fald ikke mere, end der kunde bæres, især hvis Staten og Kommunerne deler Udgifterne lige.

Det er ikke min Mening, at vi slavisk skulde overføre Münchens Ungdomsskoler hos os. Vi skal efter min Mening bygge paa det bestaaende. Gennem Aftenskolerne, de tekniske Skoler, Høj- og Landbrugsskoler er der vundet Erfaringer, som vil kunne komme Ungdomsskolen til Gode. I København f. Eks. har vi Teknologisk Institut, vore udmærkede tekniske Skoler, Købmandsskolen, forskellige Fagskoler i et Antal af 11; her er noget at bygge paa; det er det samme man har i München, men der har man samlet de forskellige Former under een Styrelse. Hvis vi kunde naa at samle vore under een Styrelse og desuden gaa over til Dagundervisning, tror jeg, vi var naaet et stort Skridt fremad.

Men hvorledes stiller Arbejdsgiverne sig til denne Sag? thi naar Sagen skal løses frivillig, maa det være til alle Sider: overfor Kommunerne, de unge, men ogsaa for Arbejdsgiverne. Dr. Kerschensteiner mødte stor Modstand hos nogle Fag f. Eks. Skrædderne, medens andre overgav sig ret snart. Vi kommer ingen Vegne, uden vi kan faa Arbejdsgiverne med, thi de har Magten til at sige til Lærlingen: Du bliver her, min Ven, først efter Fyraften kan Du gaa paa Skolen.

For to Aar siden blev Sagen rejst paa Rigsdagen, hvor jeg havde den Ære at være Ordfører paa mit Partis Vegne. Jeg havde haabet at faa nedsat en Kommission bestaaende af Lærere og Arbejdsgivere, det forkastede man i Maj 1912; men i Stedet vedtog man at paalægge daværende Minister Appel at indsamle Materiale angaaende denne Sag i Løbet af Sommeren 1912. Det skete, og det er et overordentlig interessant Værk, der er fremkommet, og det har givet Sagen et stort Stød fremad. Nu er der paa Finansloven for indeværende Aar bevilget et Beløb paa 15,000 Kr. til Sagens Løsning; de er bevilget med følgende Motivering:

»Man har tænkt sig, at Statens Tilskud skulde andrage Halvdelen af de samlede Udgifter, som vedkommende Kommune godtgør i det forløbne Aar at have haft til den paagældende Fortsættelsesundervisnings Etablering (derunder Anskaffelse af det nødvendige Inventar og Undervisningsmidler) og Drift, derunder navnlig Lærerlønninger. Derimod bør Kommunen selv alene afholde Udgifter til Skolelokaler.

Størrelsen af Statskassens Tilskud vil jo afhænge af den Til-

slutning, Sagen vinder rundt om i Landet, og hvorom der i Øjeblikket intet bestemt kan siges. Man foreslaar her Bevillingen optaget med et Beløb af 15,000 Kr., der opføres som kalkulatorisk«.

Ministeren har altsaa faaet Bemyndigelse til at dække Halvdelen af de Udgifter, en Kommune har til Etablering og Drift af en Ungdomsskole. De tekniske Skoler vil altsaa ikke kunne komme i Betragtning i denne Forbindelse, da de ikke er kommunale, og Tilskud vil ikke kunne ydes til private. Undervisningen skal være gratis, lægges om Dagen og være for Ungdommen mellem 14 og 18 Aar. Naar en Kommune har faaet Planen for en saadan Skole godkendt af Ministeriet, vil den faa Halvdelen af Udgifterne dækket.

Nu gælder det altsaa om, at der er Kommuner ude i Landet, som vil rejse Spørgsmaalet. I Københavns Kommunalbestyrelse blev Sagen rejst forleden Dag, og jeg antager, der er saa megen Stemning for denne Sag overalt ogsaa i Magistrat og hos Skoledirektion, at jeg haaber, vi her kan oprette saadanne Skoler allerede til Efteraaret. Hvis det sker, vil de 15,000 Kr. ikke være tilstrækkeligt, da skal der meget mere til, men dertil har Ministeren altsaa ogsaa Bemyndigelse. Nu kommer det jo an paa Arbejdsgiverne i sidste Omgang, de kan vælte hele Sagen, men jeg tror, de vil give deres Lærlinge Ret til at besøge Ungdomsskolen.

De tekniske Skoler kunde sikkert gøre et stort og godt Arbejde for Sagen, som har mange Vanskeligheder at overvinde. De vil f. Eks. til saadan Dagundervisning kunne give de fornødne Lokaler, da de ofte staar ledige om Dagen; ogsaa dens Lærerkrafter vil kunne anvendes. Jeg tvivler ikke om, at de tekniske Skoler vil stille sig velvilligt og løfte deres Tag i dette Arbejde.

Paa Landet er Vanskelighederne større, men de kan dog sikkert overvindes. Man maa f. Eks. huske, at Lærerne ikke absolut behøver at være seminarieuddannede Folk. Udgifterne til en saadan Ungdomsskole kan heller ikke blive overvældende. Lad os sige, at der gives ca. 200 Timer aarligt. Lærarlønningerne vilde da blive ca. 400 Kr., dertil kommer Udgifter til Lokale, Lys og Brændsel. Naar Staten betaler Halvdelen, maa en Kommune kunne overkomme denne Sag.

Og disse Skoler vil blive et uhyre Gode for vort Lands Ungdom. Ungdomsskolen er i stærk Udvikling andre Steder. I Stockholm er den begyndt, i Tyskland er den vidt, vidt fremme, Skotland har sin, i Amerika og Schweiz arbejdes der stærkt paa det Omraade. Vi maa ikke staa tilbage her. Hvis vi skal hævde vor Stilling, maa vi søge at opdrage og udvikle vor Ungdom, saa den kan staa paa Højde med Ungdommen i andre Lande. (Stærkt og varigt Bifald).

Dirigenten: Jeg vil føje min Tak til den, som Forsamlingen allerede har givet Indlederen gennem dette Bifald. — Jeg vil gerne spørge Folketingsmanden, hvor lang Tid, Eleverne er pligtige at møde i Skolen i München.

Indlederen: Det er ikke ens i alle Fag. I Almindelighed møder de kun 1 Dag om Ugen, og som jeg nævnede fra Kl. 7 Morgen til 7 Aften med en Undervisningstid paa ca. 9 Timer. For de Fag, hvis Arbejder falder i Sæson, gives ingen Undervisning i den travle Tid, mod at der gives mere Tid i den øvrige Del af Aaret. I Berlin møder Eleverne 2 Eftermiddage om Ugen. Hvorledes man skal indrette sig her i Landet, maa rette sig efter Forholdene. For Landbrugets Vedkommende maatte det vel f. Eks. blive Vinterundervisning.

Folketingsmand *Stilling*, Aarhus: Jeg vil gerne spørge, om Foredragsholderen kunde tænke sig, at Ungdomsskolen overtog Undervisningen i Dansk, Regning og Skrivning, saaledes at den tekniske Skole kunde faa hele Tiden til Raadighed for den tekniske Undervisning.

Forstander *Jørgensen*, Rudkøbing: Jeg vil gerne spørge, hvorledes man tænker sig Forholdene ordnede i en mindre By, hvor man ikke kan oprette Skoler i hvert Fag.

Skoleinspektør *Petersen*, Hillerød: Tilskuddet er altsaa givet til Kommunerne. Men naar nu en Skole f. Eks. i Hillerød modtager enkelte Elever fra Nabokommuner, hvorledes bærer man sig saa ad med at faa Udgifterne for saadanne enkelte Elever dækkede? Undervisningen er jo ganske gratis for Eleverne.

Murermester *Dithmer*, Holbæk: I hvilken Udstrækning har man i mindre Kommuner i Tyskland indført Ungdomsskoler? Hvis de skal give noget Udbytte, maa de sikkert efter min Formening gøres obligatoriske.

Indlederen: Jeg vilde finde det meget naturligt, om der kunde finde et Samarbejde Sted mellem de tekniske Skoler og Ungdomsskolen, saaledes at denne overtog Undervisningen i de almindelige Fag.

Hr. Jørgensen rører ved et af de vanskelige Punkter. Forholdene er nemlig ganske anderledes i en By af Rudkøbings Størrelse end i København; men den Sten man ikke kan løfte, maa man lade ligge, saa naar der er for faa Lærlinge i et Fag, kan der ingen Klasse oprettes for Faget.

Jeg vil haabe, at Anmærkningen til Bevillingen maa blive ændret, saa vi finder Udvej til at komme ud over de Vanskeligheder, som Hr. Petersen pegede paa. Jeg kan ikke se, at der er nogen Fare ved at udstrække Bevillingen til private, naar de oprettede en saadan Skole med Dagundervisning.

Det er mest i de store Byer, man i Tyskland har oprettet Ungdomsskoler; men ude paa Landet er de dog ogsaa i Gang. — Nu skal det vise sig, hvor langt Frivilligheden bærer; jeg har ikke turdet kræve obligatorisk Undervisning af Frygt for at gøre Sagen for stor Skade. Men nu er det DHrr., som holder paa Frivilligheden, der har Ordet; nu skal det vise sig, om det gaar ad den Vej. Gør det ikke det, maa vi lave Skolen obligatorisk, maa man dog kan nøjes med en obligatorisk Pligt for Forældre og Arbejdsgivere, men ikke for de unge. Det viser sig nemlig, at de gerne forlader Arbejdet, naar de skal en Dag paa Skolen.

Lærer *Ankersen*, Nykøbing: Den frivillige Undervisning tror jeg ikke paa i Ungdomsaarene. I 70'erne begyndte man i Tyskland paa den, saa derfor har man gjort den obligatorisk. Mestrene stiller sig stejlt overfor Dagundervisningen, saa den vil faa store Vanskeligheder at overvinde.

Forstander *Paulli*, København: Hvor vidt der skal være en hel Dags eller to halve Dages Undervisning er underordnet, men at Dagundervisningen er det eneste frugtbringende, er givet. Jeg deler Folketingsmandens Tro paa, at de unge nok skal møde frivilligt i Ungdomsskolen. Men den anden Faktor er Mestrene. I Gaar fik vi et Indtryk af, hvorledes Fællesrepræsentationen stiller sig til Spørgsmaalet om supplerende praktisk Undervisning. Ønsker herom skulde komme fra Faget selv, udenforstaaende skulde ikke blande sig i Haandværkernes faglige Uddannelse.

Jeg er bange for, at Samarbejdet mellem Ungdomsskolen og de tekniske Skoler vil komme til at gaa ud over de sidste. Vil der ikke være Sandsynlighed for, at Ungdomsskolen vil vinde Eleverne, saa de ikke møder i den tekniske Aftenskole, hvor de dog skal have f. Eks. den faglige Tegneundervisning.

Tobiasen, Esbjerg: Jeg vil henstille til DHrr. Skolemænd at tage Sagen op for at øve Indflydelse paa Mestrenes Stilling ved Møder i de stedlige Haandværkerforeninger, ligesom den kunde drøftes ved Fællesrepræsentationens Delegeretmøde.

Bygmester *Madsen, Høng:* Hvis nu f. Eks. Høngs Haandværkere ønskede oprettet en Ungdomsskole, men Sogneraadet sagde nej, maatte Sagen saa falde?

Indlederen: I München har man ingen andre Skoler end Ungdomsskolerne, og der gives ogsaa Tegneundervisning i meget stor Udstrækning. Jeg for mit Vedkommende kunde ikke godt tænke mig baade en Ungdomsskole med Dagundervisning og en teknisk Skole med Aftenundervisning.

Hvis et Sogneraad nægter, ligger hele Sagen, men saa er det konstateret, at for det Sogn duer Frivillighedens Vej ikke. For øvrigt er et Sogneraad jo ikke valgt for evig Tid, saa det kunde maaske lykkes at faa valgt andre Folk ind. Det er netop meget muligt, at denne Sag bliver et Stridsspørgsmaal i Kommunerne. Men der er allerede Kommuner, som tager Sagen op.

Forstander *Jonas, Aarhus:* Jeg kan ikke se rettere end, at Oprettelsen af Ungdomsskoler vil være et Dolkestød gennem de tekniske Skoler. Hvis ikke Kommunerne overtager dem, kommer vi til at lukke.

Professor *Lütken, København:* Jeg tror ikke, man behøver at være saa bange for en saadan Kollision. Naar der kommer saa mange Tvivl til Orde, skyldes det vist, at man kun kan tænke sig Forholdene, som de er i vor Tid, men vi maa tænke paa Fremtiden og søge at sætte os ind i, hvorledes Ideernes Virkeliggørelse vil virke om nogle Aar. Vi maa bøje os for den Kendsgøring, at de daarligst stillede Børn i Samfundet skal have en bedre Undervisning. Der kan kun diskuteres om, hvordan det skal ske, og det bør ikke være en Konkurrencesag. Men et andet Spørgsmaal er, om de unge kan holde til det. Kan vi skaffe dem tilstrækkelig Frihed? Hidtil har vi drevet en fuldstændig Rovdrift

med Elevernes Arbejdsevne i de tekniske Skoler. Vi maa ogsaa huske, at naar Talen er om Lærlingenes Uddannelse er det ligesaa meget Svendenes Interesse, det drejer sig om. Det maa de forstaa, og derfor maa vi have dem med, naar Spørgsmaalet skal løses. De 15,000 Kr. tror jeg vil slaa til foreløbig, thi vi maa begynde ad Frivillighedens Vej, og den Vej viste sig farbar for de tekniske Skoler; de er alle oprettet ved frivilligt Arbejde. Den rent tekniske Undervisning kan sikkert ikke gives af Ungdomsskolen, hvor der kun skal være Undervisning 1 Gang ugentlig. I Ungdomsskolen passer de humane Fag, der trives daarligt i den tekniske Skole, hvor den faglige Undervisning fanger Elevernes Interesse. Der kræves en saa forskellig Undervisningsform, at der næppe kan blive Tale om nogen reel Konkurrence mellem de to Skoler.

Forstander *Lund*, Frederikshavn: Jeg synes, det vilde have været rigtigt, om man havde knyttet Fortsættelsesundervisningen til de bestaaende tekniske Skoler og Handelsskolerne. Bli- ver der fra Statens Side ydet Tilskud til Ungdoms-Efterskolerne, maa de tekniske Skoler altsaa af med denne Fortsættelsesundervisning, og det betragter jeg som et stort Tab.

Professor *Bidstrup*, Rønne: Kunde der ikke fra Bevillingsmyndighedernes Side overvejes, om der kunde komme et Samarbejde i Stand mellem de tekniske Skoler og Efterskolerne. I Rønne har Mestrene stillet sig meget velvillige til Eftermiddagsundervisningen for Lærlingene.

Bygmester *Madsen*, Høng: Jeg vil haabe, at Efterskolerne ikke bliver Aarsag til, at den tekniske Aftenskole skal nedlægges lige straks.

Folketingsmand *Stilling*: Jeg var glad ved Professor Lützens Udtalelse om, at nu gjaldt det om at skabe en Stemning for Efterskolerne, og at man burde have Svendene med til Sagens Løsning. — Den videregaaende tekniske Undervisning bliver altid de tekniske Skolers Sag.

Bygmester *Broder Nissen*, Hadsten: Har Ungdomsskolerne i Tyskland et hjemligt Præg? Kunde de blive et Slags Hjem for Ungdommen, som driver rundt om Aftenen uden Maal, vilde de faa stor Betydning. Hvem har Styrelsen for disse Skoler i Tyskland?

Indlederen: Ungdomsskolerne er dernede underlagt samme Styrelse som Barneskolen. Noget Hjem kan de vel vanskeligt blive for de unge, da de kun kommer paa Skolen enkelte Dage. Heller ikke tror jeg, de 200 Timers aarlig Undervisning kan give overvældende mange positive Kundskaber; men det, som jeg sætter Pris paa, er to Ting: Kundskabstrang og gode Vaner. Kunde Ungdomsskolen naa at vække Trangen til Kundskaber hos de unge, saa kan de sagtens selv faa den tilfredsstillet gennem Bøger, Møder, Foredrag o. lign. Og kunde den saa give Eleverne gode Vaner, da havde Ungdommen faaet noget virkeligt godt og nyttigt; thi gode Vaner er her i Livet et uvurderligt Gode.

Jeg vil til Slut bringe min Tak til dem, som har deltaget i Diskussionen, og for de Tanker, som her er fremkommet, og jeg vil udtale Haabet om, at Deltagerne i dette Møde vil være Agitatorer for denne store og betydningsfulde Sag.

Med en Tak fra Dirigenten sluttede Mødet.

SAMMENKOMSTERNE

havde vundet temmelig god Tilslutning. Frokosten den 8. havde samlet 66 og Middagen den 9. 74 Deltagere.

Til Middagen var indbudt Indenrigsministeren og Handelsministeren, de to Ministeriers Departementschefer, der dog paa Grund af Bortrejse var forhindrede i at møde, Fællesrepræsentationens Formand, Fabrikant Axel Meyer, den konstituerede Inspektør for de tekniske Skoler, Kommunelærer Frode Andersen, og Folketingsmand K. M. Klausen.

Formanden bød Velkommen og udbragte kort efter en Skaal for Konge og Fædreland.

Arkitekt *Holck* talte for Handelsministeren, de tekniske Skolers nye Chef.

Professor *Lütken* bragte Indenrigsministeren en Tak for de mange Aar, i hvilke de tekniske Skoler havde sorteret under hans Ministerium, og udbragte en Skaal for Indenrigsministeren.

Indenrigsministeren takkede og udbragte en Skaal for de tekniske Skoler med Haabet om, at de maatte befinde sig vel i deres nye Hjem i Handelsministeriet.

Handelsministeren takkede og udbragte Skaalen for de tekniske Skolers Forening, adresseret til dennes Formand.

Ingeniør *Niels Olsen* talte for det danske Haandværk og udbragte dettes Skaal, rettet til Fællesrepræsentationens Formand.

Fabrikant *Axel Meyer* takkede og udtalte Haabet om, at den Sammenslutning, der havde fundet Sted mellem Skolerne i Provinserne og Skolen i København, maatte blive til Gavn for Sagen og til Glæde for de to Parter.

Snedkermester *Andersen*, Aarup talte for Indlederne og Forredragsholderne ved Mødet.

Folketingsmand *K. M. Klausen* takkede og udbragte en Skaal for den danske Ungdom.

Forstander *Østergaard*, Horsens, talte for den konst. Tegningspektør Frode Andersen.

Arkitekt *Colding* takkede Forstander Paulli for det store Arbejde han havde udført ved Mødet og udbragte hans Skaal.

Kort derefter ønskede *Formanden* »Velbekomme«, hvorefter Selskabet nød Kaffen i de tilstødende Lokaler og tilbragte nogle fornøjelige Timer sammen.

